

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infokorralduse õppekava

Gerda Saul

Ajaleht Sakala toimetaja infovahetus lehe kaastöolistega kirjavastuste
rubriigis 1880. aastal

lõputöö

Juhendaja: Ene Selart, MA

Tartu 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. AJALEHE SAKALA LOOMINE JA ALGUSAASTAD	5
1.1 Sakala asutamine	5
1.2 Sakala positsioon ühiskonnas	7
1.3 Lugejatega suhtlemine	8
1.4 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	9
2. VALIM JA METOODIKA	10
2.1 Valim	10
2.2 Meetod	10
3. ANALÜÜS	12
3.1 Kirjavastused 1880. aasta kevadel	13
3.2 Kirjavastused 1880. aasta suvel	25
3.3 Kirjavastused 1880. aasta sügisel	30
3.4 Kirjavastused 1880. aasta talvel	36
4. TULEMUSED	46
KOKKUVÕTE	48
SUMMARY	50
KASUTATUD KIRJANDUS	52

SISSEJUHATUS

Käesoleva uurimistöö teema hõlmab ajalehe Sakala toimetaja kirjavahetust lugejatega 1880. aastal. Eesti ajakirjandusloos on püsitähendusega perioodiks aastad 1878-1882, kui Carl Robert Jakobson (1841-1882) oli ajalehe Sakala toimetajaks ja leht omandas ülemaalist tähendust surudes Eesti Postimehe kõrvale seniselt monopoolselt juhtpositsioonilt (Peezel, Aru, Issakov, Jansen ja Lauk, 1994: 140). Sakala suutis lehetegemisse kaasata laia lugejaskonnaringi ning analüüsitavaks perioodiks on ajalehe kõrgperioodist valitud keskne 1880. aasta.

Töö autoril on huvi teema vastu, sest ta soovib teada saada, kuidas ajalehe toimetaja lugejatega suhtles ning missugune nägi välja infovahetus 19. sajandi lõpus ajalehe lugejaskonnaga. Varasemalt kirjutatud tööd on uurinud, mis eesmärkidel ja millistest kohtadest kirjutati toimetusele (põhiliselt 19. sajandi kontekstis) ning, kuidas suheldi kirjasaatjatega ning mil määral see mõjutas ajalehe tööd (20. sajandil). Kirjutatud töödes on uuritavateks ajalehtedeks olnud Perno Postimees ja Postimees. Kahtlemata toimus ajalehe toimetaja suhtlus lehe lugejaskonnaga terve ajalehe lõikes- alates juhtkirjast kuni kuulutuste rubriigini viimasel leheküljel, aga otsene lugejatega ehk lehe kaastöolistega dialoogi astumine leidis aset vaid kirjavastuste rubriigis. Sellepärast on autoril eesmärgiks kirjutada esimene töö, mis uurib toimetaja suhtlust sisulisel tasandil lehe kaastöolistega ajaleht Sakala näitel.

Töö jaoks viis autor läbi empiirilise uuringu, milles analüüsib ajalehes Sakala ilmunud kirjavastuseid lugejatele 1880. aastal. Talurahvas sõltus 19. sajandil suuresti talu-pidamisest ja põllutöödest. Sellepärast võib arvata, et kõige rohkem kirjavastuseid tuli toimetajal kirjutada kevadel ja sügisel, sest suvel oli palju teisi talupidamisega seotud tegevusi ning lehele sõnumite saatmiseks ei olnud sedavõrd aega.

Seni pole Eestis tehtud uurimusi lugejakirjade kohta palju. 1991. aastal on Aap Tänav kirjutanud diplomitöö teemal „Perno Postimehe kirjavastuste rubriik 1857-1861“, mille eesmärgiks oli välja selgitada, kui palju ja millistest geograafilistest punktidest ning milliste eesmärkidega toimetusele kirjutati (Tänav, 1991). Kui palju nendest kirjadest leidis avaldamist lehe veergudel ja kuidas mõjutasid lugejate saadetud kirjad Perno Postimehe (edaspidi: PP) sisu (Tänav, 1991). Diplomitöös pole väljatoodud, millist meetodit täpselt kasutati. Aap Tänav (1991) kirjutab, et uuritud aastatel ilmus PP veergudel 286 kirjavastust ja valdav enamus kirjadest saadeti Pärnust ja selle ümbruskonnast. Kirjutajate põhieesmärgiks oli enda kirjade avaldamine ja ajalehe sisu omapoolne mõjutamine, ehk paluti rääkida asjadest, mis lugejaid huvitasid (Tänav, 1991).

Esta Härm kirjutas 1996. aastal diplomitöö pealkirjaga „Ajalehe „Postimees“ suhtlemine kirjasaatjatega aastail 1886-1906“, mis keskendus Postimehe suhtlemisele kirjasaatjatega läbi kahe aastakümne (Härm, 1996: 4). Täpsemalt- kuidas toimetus eelkõige kirjavastuste abil- ajalehes ja ka isikliku kirjavahetuse kaudu organiseeriti lehte kaastööd ning jagati kirjutamiseks näpunäiteid ning kuidas võimaldasid kirjavastused öelda lugejatele/kaastöölisele seda, mida polnud juhtkirjas tsensuuri tõttu võimalik öelda (Härm, 1996). Vaadeldavaks perioodiks Härmis töös oli 1886-1906. Lisaks on diplomitöös välja toodud aktiivsemate kaastöölise nimekiri ja tehtud kokkuvõtte tähtsamatest teemadest, mida kirjavastustes kajastati (Härm, 1996: 4).

Kaks aastat hiljem on Esta Härm kirjutanud magistritöö samuti lugejakirjade teemal. Töö pealkirjaks on „Postimehe“ („Edasi“) lugejakirjad sotsiaalsete muutuste kajastajaina aastail 1986-1996“. Töö peamine eesmärk oli teada saada, kuidas kajastavad pealkirjas nimetatud aastail ilmunud kirjad oma pealkirjades ühiskonnas aset leidnud sotsiaalseid muutusi (Härm, 1998: 10).

Lisaks sellele on uuritud lugejate kaastööd kõrvalteemana 19. sajandi ajalehti käsitlevates uurimistöodes. Ea Jansen on kirjutanud 1971. aastal raamatu C. R. Jakobsoni „Sakala väljaandmisest“ (Jansen, 1971). Ajaloolane Leida Loone (1957) kirjutatud uurimus annab ülevaate C. R. Jakobsoni poliitilise võitluse taktikast. Siiaamaani on tegemist olnud suhtelisel vähe uuritud teemadega, kuigi võimalusi oleks mitmeid.

Herbert Laidvee (1991: 3) koostatud „C. R. Jakobsoni bibliograafia 1863-1980“ ülesandeks on anda põhjalik ülevaade tema ilmunud töödest ja tema kohta avaldatud kirjutistest aastaist 1965-1980. Raamatus on tehtud eraldi alajaotus ka Sakalas ilmunud kirjadest ja kirjavastustest. Kümnekonnal leheküljel on välja toodud Jakobsoni kirjutatud pikemad kirjavastused (Laidvee, 1991: 249-254), mis ilmunud kirjavastuste rubriigis. Nende kirjavastuste hulgas on ka Sakala lisalehe vastused, mida autor käesoleva töö valimisse ei võtnud.

Nõukogude perioodil Sakala kohta kirjutatud uurimustööd olid nõukogude ajale iseloomuliku sõnastusega ja sellepärast tuleb neile läheneda allikakriitiliselt, sest toonaste uurimistöode teemad on mõjutatud sellest, millest oli siis võimalik kirjutada ning millised allikad olid kättesaadavad. Ilmselt ei olnud toonaste uurijate huviorbiidis analüüsida ajalehe toimetaja suhtlust kaastöölisega tekstilisel tasandil või sisulisel tasandil.

Lõputöö koosneb sissejuhatuses, neljast peatükist, millest esitatakse ülevaade, kuidas ajaleht Sakala loodi ja algusaastatel toimisid, uurimismeetodi valikust, analüüsist ning lisaks kokkuvõttest ja kasutatud allikate loetelust.

1. AJALEHE SAKALA LOOMINE JA ALGUSAASTAD

Sakala hakkas nädalalehena ilmuma Viljandis alates 1. märtsist 1878. Ligikaudu aasta hiljem oli leht kaheksa kuud suletud seoses 1879. aastal maikuust alanud kohtuprotsessiga (Peegel jt, 1994: 153). Vastutav toimetaja ja väljaandja kuni oma surmani 1882. aastal oli Carl-Robert Jakobson (Peegel jt, 1994: 153). Peale Jakobsoni surma tulid lehele uued omanikud, vastutavad toimetajad on olnud Jakob Kõrv, Jüri Peet, Jaan Lipp, Karl Krimm, Mihkel Kampmann (Peegel jt, 1994: 140). 1904. aastal hakkas leht ilmuma kaks, 1913. aastal kolm korda nädalas ning aastatel 1906-1908 oli leht ajutiselt suletud (Peegel jt, 1994: 140). Sakala oli eesti rahva - ennekõike talurahva - ümberkujuneva teadvuse peegeldajaks ja Jakobson teadlikult taotles sellise peegelpildi andmist (Jansen, 1979: 7). Jakobson nõudis eestlastele sakslastega samu õigusi kohtureformis, kohalikus omavalitsuses osalemiseks, mis kaotaks mõisnike seisusliku kohtuvõimu talupoegade üle; rahvakoolide vabastamist luterliku kiriku juhtimise alt ja õiglasemaid rendilepinguid talupoegadele (Kurvits ja Hennoste, 2019: 26). Ajalehe veergudel sõideldi vaimutuimust ja vaimupimedust ning Jakobson rõhutas ennekõike seda, et vabaneda tuleb orjamõtetest ja -meelest (Jansen, 1979: 7). Ajalehe sisulisest programmist võib välja tuua kolm valdkonda: poliitika so päevaprobleemid ja- sündmused kõigis eluvaldkondades; kirjandus- ja põllutöö, neist viimane leidis eestkätt kajastamist lisalehes (Peegel jt, 1994: 143). Pärast Jakobsoni surma 1882. aastal jäi Sakala seisma, sest ei leitud uut toimetajat ega väljaandjat (Jansen ja Põldmäe, 1968: 209). Trükikoja omanik F. Feldt ja Jüri Peet ostsid Sakala Jakobsoni pärijatelt ära ning Jüri Peedist sai hiljem ainuomanik (Annus, Kaunisasaar, Loogväli, Raudlainen ja Siirman: 2002: 601). Uus omanik vangistati 1905. aasta lõpul ja leht jäi seisma (Annus jt, 2002: 601). Mitmeid aastaid ilmus leht teise nime all ja alles 1918. aasta veebruarist ilmus Sakala jälle endise nime alt (Annus jt, 2002: 601).

1.1 Sakala asutamine

Sakala ei sündinud ootamatult ega järsku vaid ajalehel on oma pikk eellugu. C.R. Jakobsoni ajalehe väljaandmise katsete algus ulatub 1868. aastasse, kuid ka siis ei alustanud ta tühjalt kohalt (Kahu, 1979: 40). Sakala asutamise eellugu sai alguse novembris 1868 ning lõppes alles märtsis 1876, ametlikult kinnitati Sakala nimeline ajaleht novembris 1877 (Peegel jt, 1994: 143). Mõjutusi ajalehe loomiseks Jakobsoni poolt võib leida juba 1862. aastal tolle ja edumeelsete Eesti haritlaste Johann Köleri, Jakob Hurda, Friedrich Reinhold Kretutzwaldi ja Paul Blumbergi kirjades (Kahu,

1979: 40). Nende vaibumatu soov oli asutada uus, Johann Voldemar Jannseni omale vastasrindlik radikaalne ajaleht (Kahu, 1979: 40). 1864-1871 tegutses Jakobson Peterburis kooliõpetajana ja sai sealt noore mehena olulisi mõjutusi oma maailmavaatele ning temast sai järjekindel võitleja uue ajalehe loomise eest (Peegel jt, 1994: 143).

Carl Robert Jakobson ei saanud ajalehe asutamiseks luba ei Peterburis ega Tallinnas ja esialgu ebaõnnestus see katse ka Viljandi suhtes (Kahu, 1979: 41). Ajalehe loomist toetas Jakobsoni hea sõber ja abiline Johann Köler (1826-1899) Peterburist, kes pärast nurjumist veebruaris-märtsis 1876, soovitas kirjutada uus palvekiri Trükiasjade Peavalitsusele ja ühtlasi ka märkida, keda olemasolevatest tsensoritest ta endale soovib (Kahu, 1979: 41).

Sakala asutamise ametlik kuupäev on 6. veebruar 1878, dokumendid jõudsid Jakobsoni kätte kuus päeva hiljem, seega oli kõik vajalik ajalehe trükkimiseks ja väljaandmiseks olemas, kuid ikkagi kulus ajalehe väljaandmiseks terve kuu (Kahu, 1979: 44). Probleemiks oli see, kuidas Sakalat tsenseeritakse. Köler soovitas Riia tsensorit ning Jakobson seda ka taotles (Kahu, 1979: 45). Jakobson taotles tsensorit ilmselt ka Viljandisse, mis polnud reaalne ja jälle tuli appi Köler, kes kirjutas Trükiasjade Peavalitsusele, paludes Sakalale tsensorit võimalikult Viljandi läheduses ning seda sama tegi ka Jakobson (Kahu, 1979: 45). Nõustuda tuli siiski Riias tsenseerimisega, mis tõi kaasa ebaseaduslikkuse, näiteks ei olnud Sakalal õigus uuemate sõnumite avaldamiseks ilma eeltsensuurita (Kahu, 1979: 45-46). Tsensoriks oli Riia vaimuliku seminari õppejõud, preester Mihhail Suigusaar (Peegel jt, 1994: 153). Alles 1878. aasta märtsikuu algul võis Jakobson asuda ametlikult ajalehe väljaandmisele (Kahu, 1979: 46). Jansen ja Põldmäe (1968: 157) kirjutavad, et raske on kindlaks teha, mida Jakobson ise on Sakalasse kirjutanud ja mida ta kaastöötajad, kuid artiklite toon ja laad reedab tema enda teravat sulge.

Avanumbris tutvustas toimetaja lühidalt ajalehe eesmärgid: „*Sakala saab /-/ omalt poolt kõigest omast jõust selle eest tööd tegema, et meie igas oma isamaa asjas, mis meie vaimu-elu edendab, edasi jõuaksime. Ta /-/ saab ilma kartuseta nõudma, et üheski asjas seismist ei oleks ehk pealegi tagasiminemist, vaid et meie ikka edasi tõttaksime. Selle püüdmises saab ta igaihele, kes oiust nõuab, olgu ta ülemast ehk alamast soust, oma ukse lahi hoidma, ja saab ka omalt poolt aitama, et igal pool õigus ja valgus üksi võidaksivad ja lõppeks rahu ja üksmeel meie maal valitseksivad. Kes meie isamaad armastab, saab seda meie püüdmist ja tööd austama, kelle läbi, meie arvates meie kalli kodumaa oleks ainult kindla põhja peale saab rajatud.*“ (Sakala, 1878: 1)

Jakobsonil oli kindel tahe hakata välja andma uut ajalehte, kuid see ei osutunud kergeks ülesandeks. Aega võttis see mitmeid aastaid ja tänu heale sõbrale Johann Kölerile ning tema soovitudele saadi lõpuks luba ajalehe jaoks.

1.2 Sakala positsioon ühiskonnas

Sakala side eesti rahvaga oli ilmumisaegadel väga tugev (Jansen, 1979: 8). Mõisnike vastane ajaleht oli rahva soovide ja mõtete väljendajaks, andes talupoegadele uue kanali sotsiaalseks eneseteostusteks ja just selles seisneski Sakala progressiivne teene ning tähendus esimese moodsa ajalehena (Jansen, 1979: 8). Senise õpetlik-moraliseeriva perioodika asemele oli tulnud uuelaadiline väljaanne, mille ülesandeks oli teha lugejad teadlikuks oma sotsiaalsest olukorrast, tõstatada ootuslikke probleeme ning kujundada lugejate veendumusi ja hinnanguid (Peegel jt, 1994: 153).

Jakobson ei saanud ajalehte sugugi mitte vaikuses ja rahulikult kirjutada. Sakala tagasihoidlikud toimetusruumid kujunesid keskuseks, kuhu tulid lugematud inimesed enda mõtete, probleemide ja muredega (Jansen ja Põldmäe, 1968: 158). Alaliselt voorisid ta juures jutulkäijad ja imestati, millal küll Jakobsonil oli aega lehte kirjutada (Jansen ja Põldmäe, 1968: 158). Jakobsoni jutul käijate hulgast polevat isegi puudunud “rahvuslised naised ja neiud” ning huvi pakkus ta daamidele, kes eriti “rahvuslised” polnudki (Jansen ja Põldmäe, 1968: 158).

August Kitzberg (2010: 118) meenutab: “*Sel ajal, minu Morna päevil, pääsis Jakobsoni „Sakala“ ilmuma. Ah, missuguse igatsusega oli teda oodatud ja missuguse vaimustusega võeti ta vastu. Kui kaks inimest kokku juhtusid, ei olnud sääl muud juttu, kui “Sakala” ja Jakobsoni üle kõnelda; kus juba kaks olid, sinna kogus ka teisi- majadesse ja maanteele kogus inimesi salka, et Jakobsonist rääkida, end temast vaimustada.*” Tsitaat näitab, kui palju peeti lugu Jakobsonist ja Sakalast.

Ei maksa kahelda, et Sakalal oli oma positsioon toleaeegses ühiskonnas ja inimeste seas. Seda tõestavad ka arhiividokumendid, mis näitavad, kui kiiresti kasvas Sakala tellijate arv. Esimesel ilmumisaastal oli Sakalal 2299 tellijat, 1879. aastal tõusis see arv 3442-le. Järgmisel aastal jõudis lehe tellijate arv 4584-ni ja püsis samasugusena aastani 1882. Sakala edu kasvades hakkas vähenema Eesti Postimehe tellijate arv. 1881. aasta märtsist- aprillist pärinevail andmeil oli Jannseni lehel umbes kolm korda vähem tellijaid kui Jakobsoni lehel. (Jansen ja Põldmäe, 1968: 158)

Jakobsoni Sakala oli ühiskondliku murrangu aja kajastaja, mis Baltimaade vana korda pidevalt kritiseerides seadis uusi eesmärke, andis inimestele tegevusjuhendeid, propageeris oma aja kohta uusi väärtusorientatsioone (Jansen, 1979: 8). Sellisena püüdis ja suutis ajaleht koondada talupoegi võitluseks ühise eesmärgi nimel- Balti aadli ja kiriku võimu hävitamiseks (Jansen, 1979: 8). “Sakala“ täitis oma ajas olulist funktsiooni mitte ainult pärisorjuse igandite vastu suunatud üldrahvaliku võitluse peegeldajana, vaid ka selle edasiviijana (Jansen, 1979).

1.3 Lugejatega suhtlemine

Sakala toimetuse ümber oli koondunud suur grupp tegusaid mõttekaaslasi, kes toetasid ajalehte sisuka kaastööga. Kaalukamaid ja järjepidevamaid kaastöölisi kogu ilmumisperiodil 1878-1882 on loetletud kokku 133 (Jansen, 1971:304). Kokku on teada vähemalt 925 kaastöölist ja tippajal sai toimetus 10-15 kaastöökirja nädalas (Peegel jt, 1994: 149).

Epp Lauk (2000: 21) kirjutab, et ajakirjandusel oli hindamatu roll avaliku arvamuse kujundamisel ja rahva aktiveerimisel, niisamuti eesti ühiskondliku mõtte edasiviijana juba enne 20. sajandi suurte ühiskondlike murrangute algust. Ajakirjandus oli seltside kõrval just see koht, kus inimesed said avalikust arutlusest osa võtta ning muutis eestlased avaliku arvamuse subjektiks (Lauk, 2000: 21). Rahva aktiivsus peegeldub hästi ajalehtedele saadetud kirjade suures arvus, eriti alates 1880. aastatest, näiteks sellel aastal vastas Sakala kirjade rubriigis 713 kirjale (Lauk, 2000: 21-22).

Ajalehe kaudu leidis Jakobson nii tiheda sideme rahvaga, et isegi Viljandi maakohtunik pidi tunnistama, et kirjanik tunneb rahva iseloomu niivõrd hästi, et leiab alati vajaliku tooni, kui asi puutub oma püüete reklaamimisse (Loone, 1957: 94). Sidet rahvaga tõestab Sakala arhiiv, kus on näha, et tema poolt tõstetud küsimused leidsid ulatuslikku vastukaja igas Eestimaa osas ning talle saadeti otse massiliselt kirju ja sõnumeid eri kohtadelt (Loone, 1957: 94).

Ajalehe toimetuse suhtlus lugejaskonnaga hakkab tellimuste vastu võtmisega kuni sinnamaani välja, et arvestatakse sisu valimisel lehe lugejate huvide ja teemadega. Kaardistatav infovahetus lugeja ja toimetaja vahel ongi kirjavastustes.

1.4 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Lõputöö eesmärgiks on võrreldes varasemate Sakala kohta tehtud uurimustega, mis on eeskätt käsitletud kaastööliste arvu, minna sisulisema tasandini ja uurida ennekõike seda, millistel teemadel ajalehe Sakala toimetaja oma lehe lugejatega suhtles ning milliseid küsimusi ja mis teemadel neid lugejale esitati. Seal ilmunud sõnumeid analüüsides saab uurida ka nende sisu, näiteks millised olid vastused kaastöö osas, samuti seda, millistel teemadel suheldi ja kas need olid suunatud vaid kaastöö autorile või kogu ajalehe lugejaskonnale. Sellest lähtuvalt on uurimisküsimustena püstitatud:

- 1) Missugustel teemadel toimetaja lugejatega suhtleb? Milliseid soovitusi kirjavastustes lugejatele antakse (kirjutajale endale, laiemalt ühiskonnale)?
- 2) Millist tüüpi vastuseid annab toimetaja kaastööde autoritele? Kas lugejate kaastöödesse suhtutakse positiivselt ja julgustatakse kaastööd saatma või öeldakse kaastöödest ära ning millistel juhtumitel?

Lähtudes püstitatud uurimisküsimustest ning meetodist loodetakse saada küsimustele ammendavad vastused.

2. VALIM JA METOODIKA

Käesolevas peatükis kirjeldan kahes alajaotuses valimit ja metoodikat, mille põhjal lõputöö valmis.

2.1 Valim

Uurimuse empiiriliseks aluseks on ajalehe Sakala lugejakirjadele antud vastused 1880. aastal, mis ilmusid kirjavastuste rubriigis. Valimisse kuuluvad kõik vastused, mis on sellel ajaperioodil ajalehes ilmunud. Välja on jäetud lugejakirjade vastused, mis ilmusid ajalehe lisa-lehtedes.

Lugejakirjade vastuste uurimiseks valiti ajaleht Sakala sellepärast, et leht oli rahva seas suure menukusega, sest rakendas lugejaskonda senisest teistsugust suhtumist pöörates tähelepanu erinevatele ühiskondlikele probleemidele ning kajastades ka talurahva igapäevast elu.

Valimisse kuuluvad ainult lugejakirjade vastused, sest neid analüüsid on võimalik otseselt aru saada, kuidas on toimetaja suhelnud ajalehe lugejatega ning mil määral on vastused mõjutanud lehe sisu. Seega on kõrvale jäetud uudised või juhtkirjad kui eraldi žanriliigid, mis samuti väljendasid ajalehe toimetaja suhtlemist lugejaskonnaga.

Analüüsimiseks kasutatakse ajaleht Sakala trükiväljaandeid, mis on hoiul Eesti Kirjandusmuuseumis ja kättesaadavad veebilehel <http://dea.nlib.ee/> (DEA: Digiteeritud eesti ajalehed).

2.2 Meetod

Lõputöö aluseks on valitud kvalitatiivne lähenemisviis, mis võimaldab erinevalt kvantitatiivsetest meetoditest süveneda teksti täpsemasse tähendusse sõnade ja väljendite tasandil. Lembit Õunapuu (2014: 52) on kirjutanud, et termini *kvalitatiivne uurimistöö* asemel on kaalutud alternatiive, nagu narratiivne, etnograafiline või loomulik uurimistöö. Kvalitatiivse uurimistöö termin on osutunud teoreetikute enamusele vastuvõetavaks, kuigi termin on piisavalt lai, et hõlmata uurimismeetodeid- ja viise, mida uurijad on mittemateriaalse sfääri uurimiseks välja töötanud (Õunapuu, 2014: 52). Käesolevas töös on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab keskenduda teksti peamistele, tõenäolise vastuvõtu seisukohast olulistele tähendustele. Kvalitatiivne sisuanalüüs lubab analüüsida ka latentset sisu, st võtta arvesse ridade vahele peidetut ehk kodeerida teksti autori vihjeid, kavatsusi ja eesmärke ning mitmeste konnotatsioonide erinevaid tõlgendamisvõimalusi. Sel eesmärgil luuakse kategooriad ka latentse sisu uurimiseks ja kontekstide rekonstrueerimiseks. (Kalmus, Masso ja Linno, 2015)

Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus püütakse enamasti saada ülevaade uuritavast tekstist kui tervikust, näha teksti ja/või autori mõtteavalduste terviklikku mustrit või struktuuri. Kvalitatiivse sisuanalüüsi eesmärgiks ei ole uuritavat teksti analüüsiühikute kaupa kodeerida ega koodide esinemissagedust määrata. Seetõttu ei kasutata kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul ranget, fikseeritud koodidega kodeerimisjuhendit ega mõõtmisaskaalasid. Koode ja kategooriaid on võimalik üle vaadata ja lisada analüüsi käigus. Ka analüüsiühik ei tarvitse olla üheselt määratletud ning võib vajadusel analüüsi käigus muutuda. (Kalmus, Masso ja Linno, 2015)

3. ANALÜÜS

Ajaleht Sakalas ilmunud kirjavastuste rubriik paiknes 1880. aastal tavaliselt lehe kolmandal leheküljel ja korraga trükiti lehes kirjavastuseid ilmselt tingituna vabast leheruumist, aga keskmiselt oli ühes lehenumbris parkümmend kirjavastust. Kirjavastused olid läbi aastakäigu nummerdatud ja vastamisel lugeja poole pöördudes kasutati ees- ja perekonnanime tähti ning kohanimetuse esimest tähte. Selliste tunnuste lisamise eesmärk oli ilmselt eristada ja identifitseerida vastuste adressaate, aga samas tagada neile piisav anonüümsus. Lisaks sellele kui ajalehte kirjutas tudeng või arst oli juurde lisatud vastavalt Stud. või Dr.

Kirjavastuste sisu analüüsimise käigus jaotati toimetaja kirjutatud kirjavastused erinevateks kategooriateks. Kirjavastused rühmitati vastavalt kategooriatele, kas positiivseteks (toimetaja on kirjavastuses andnud lugejale lubaduse tema kaastöö avaldada), negatiivseteks (toimetaja on kirjavastuses lugejat teavitanud, et tema kaastööd lehes ei avaldata) ning üldsisulised kirjavastused, mida on võrreldes kahe eelmise kategooriaga vähem. Kategooriad jagunesid omakorda alamkategooriatesse vastavalt vastuse spetsiifilisemale sisule

Järgnevalt on välja toodud kategooriad ja alamkategooriad, mille alusel on töös kirjavastuseid liigitatud:

1. positiivsed kirjavastused

- 1.1 positiivne vastus - vastus, milles anti teada, et saadetud kaastöö trükitakse ära;

- 1.2 positiivne vastus soovitusel - vastus, milles anti teada, et saadetu trükitakse ära ning lisatud oli soovitus, millest veel kirjutada võiks, veel töid saata lehte;

2. negatiivsed kirjavastused

- 2.1 negatiivne vastus - kõik vastused, mis said konkreetse eitava ehk negatiivse vastuse kaastöö kohta ilma täiendava infota;

- 2.2 negatiivne vastus soovitusel - vastused, milles öeldi ei, kuid anti juurde soovitus mida muuta või põhjendus, miks ei sobinud saadetu;

3. üldsisulised kirjavastused (teadaanded, tänuavaldused)

- 3.1 teoorjuse-teemalised vastused, milles oli räägitud teoorjusega seonduvatest üldistest probleemidest;

- 3.2 nõu-andmine/teadaanne - vastused, milles anti soovitusi kirjutajale, kuhu peaks oma probleemiga pöörduma või mida toimetaja ise saadetud loost arvab. Kõik vastused, kus polnud kaastöö osas eitavaid ega jaatavaid vastuseid;
- 3.3 tänuavaldused - tänu saadetud kaastöö eest, või tervitused, muud arutlevad kirjavastused või pikad, arutlevad kirjavastused erinevatel teemadel

Analüüsi aluseks olevad kategooriad ja alamkategooriad on omakorda liigitatud vastavalt aastaegadele neljaks suuremaks teemaks, kuna eesti talupoeg sõltus oma igapäevases elus põllutööde tegemise tõttu aastaegadest kõigis oma toimetustes, kaasaarvatud ajalehtedele kaastöö tegemises.

3.1 Kirjavastused 1880. aasta kevadel

08.03.1880

Negatiivseid vastuseid oli kõikidest vastustest pool, nende hulgas selliseid, kus lisaks anti juurde põhjendus, miks kirjatükki ei avaldata ajalehes jagunes veel omakorda täpselt pooleks. Põhjendusega eitavaid vastuseid analüüsid selgub, et saadetud tööd on kõlbmatud sisu poolest ja ajaleht ei tohi avaldada kaastöid enne kui kohus on oma otsuse teinud. Negatiivse vastuse põhjus oli ka see, kui eelnevalt on teemat juba ajalehtedes käsitletud. Näiteks on toimetaja põhjendusega negatiivses vastuses kirjutanud järgmist: „*Teil ei saa küll mitte tõsine soov olnud olema, oma kirja tõeste trükitud näha!*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Ühes vastuses tuleb eriti hästi välja toimetaja pahameel kirjutaja vastu: „*Et Teie „Oiendus” mitte tõega ühte ei lähe, sellepärast ei wõi teda trükkida. Just Teil peaks enam „takti ihus” olema, et seda asja mitte oma kirjadega sell kombel awaliku waidlemise alla ei kisu, nagu seda Saksa ajalehtedes juba teinud olete ja nüüd ka Eesti ajalehtedes teha tahate.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Negatiivsed vastused ilma põhjendusega on otsekohesed ning ei anna põhjust, miks kirjatükk ei saanud toimetaja heakskiitu. Näiteks on vastatud järgmiselt: „*Kena küll, aga ei sünni trükkida.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Lugejale küsimusi selles kategoorias ei esitatud ning suheldi peamiselt teemal, miks ei sobi saadetu trükkimiseks. Kõikidest negatiivsetest vastustest võib järeldada, et toimetaja ei suhtunud üldse hästi kirjutatud lugudesse ja pigem kutsus inimesi üles kombekusele.

Positiivseid vastuseid oli kõikidest kokku veerand ning neist ainult üks oli põhjendusega. Toimetaja vastus koos põhjendusega on järgnev: „*Kui teraselt tähele olete pannud, siis saate kirja wastustes leidnud olema, et Teie esimese kirja ka kätte oleme saanud. Ruumi puudus ei luba nii*

pea trükkida. Aga ligi saadetud seletuse saame kohe ära trükkima.“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Ülejäänud positiivsed vastused on sisult üsna lihtsad, näiteks: „*Olge terve, saame trükkima.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Peamiselt annab toimetaja teada, et kirjad trükitakse kindlasti ära. Mõnel korral on avaldatud tänu ning ühele kirjutajale vastatakse järgmist: „*Saame Teie sõnumeid ka edespidi tänuga wasta wõtma.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Kõigest sellest võib järeldada, et toimetaja suhtub lugejatesse positiivselt, kuigi kutsub lugejaid olema tähelepanelik, siiski innustatakse lugejaid tulevikus kaastöid tegema.

Ülejäänud osa kirjavastustest moodustasid kategooria 3.2 ehk nõuandmine/teadaanne. Need moodustasid samuti veerandi vastustest. Peamiselt anti inimestele teada, et kirjad on saadud kätte ning saadetud on see, mida lugeja soovis. Näiteks: „*Oleme wiimse kirja kätte saanud ja oleme Teile ka saatnud, mis Teile soowisite.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Siinkohal võib arvata, et lugejaga on olnud kontaktis. Samas saab näha, kuidas toimetaja suunab lugejat leidma õiget kohta kust vastust leida: „*Muud seadust meie Eestikeeles ei tunne, kui Talurahwa seaduse raamatut ja uut kogukonna seadust, mis Teile wist ka tuttawad saawad olema. Pealkirja all „Seadused“ saame neist asjadest pitkemalt seletust tegema.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Teadaannetest kõige huvitavam oli järgmine vastus : „*Igal linnul oma laul ja igal inimesel ka oma kone, nagu mõistus kannab. Sellepärast ei ole Teile kirjast midagi pahaks panna, muud kui nii palju tahtsin Teile meele tuletada, et Sakala zensor Riias elab, ja meil sellepärast mitte wõimalik ei ole, saadut sõnumeid kohe töises nädalas juba trükkida.*“ (Sakala, 08.03.1880: 4). Vastus tõestab eelnevalt toodud teadmist, et Sakala tsensor elas Riias ja tänu sellele ei saanud Jakobson uudiseid enne avaldada, kui tsensor selle heaks kiitnud oli. See on ühtlasi teadmiseks kõigile lugejatele. Kõigest sellest saab järeldada, et toimetaja on olnud enda soovitude andmisega õpetlik ja püüab austada iga inimese enda arvamust, jäädes siiski viisakaks, et mitte riivata lugeja tundeid.

22.03.1880

Positiivseid vastuseid oli kõikidest vastustest pool, nende hulgas selliseid, kus anti juurde põhjendus esines ühel korral. Positiivseid vastuseid analüüsides selgub, et enamustele vastati järgmiselt: „*Wõime lühidelt tarwitada.*“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Ainult ühele kirjale vastates on kirjutatud põhjendus, miks kiri lühendatult trükitakse. Toimetaja on lugejale vastanud järgmiselt: „*Meile on 19. Webruari pühitsemistest nii palju kirju sisse saadetud, et pool aastat oma leht nendega täita wõiksime. Sellepärast wõime aga lühidelt tarwitada.*“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Lugejale küsimusi ei esitatud, mitte ühelegi ei antud soovitusi kirja muutmiseks. Samuti ei

täheldanud soovitusi laiemalt ühiskonnale. Vastused olid ühetaolised sellepärast võib arvata, kas tööd olid niivõrd head või oli väga palju sama sisuga töid, sest saadetud kirju sai kasutada ainult lühendatud kujul.

Veerandi vastustest moodustas kategooria 3.2. Soovitusi ja teadaandeid on mitmeid ja kõik on sisult kuidagi moodi eristatavad. Sellest, et kirjade avaldamine aega võtab on järgmised vastused: „Saame nii pea kui võimalik läbi vaatama ja kui meie põhjustega kokku läheb, ka trükkima.“ (Sakala, 22.03.1880: 3) ja „Selle asja peale walmistame ennast ette ja saame laiemalt rääkima, nii pea kui kõik material käes on.“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Kindlat nõu andmist esineb järgneval kahel vastusel: „On natukene hiljaks jäänud. Teile ei wõi muud nõuu anda, kui astugu õige rohkestes auusaid mehi sekka, et tulewal walitsemisel wõit mõistlikute kätte wõiks jääda. Muud teed löhuwad üksi, aga ei ehita midagi üles.“ (Sakala, 22.03.1880: 3) ja „Neid sõnumeid oleme juba enne kahest kohast saanud. Seda julgemad on naad.“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Leidub kombineeritud vastuseid. Näiteks on ühes vastuses esindatud nii positiivne, negatiivne kui ka nõu andmise kategooria. „Teie kõnet meie omas lehes trükkida ei wõi, aga teadusi saame tarwitama ja palume ka ikka weel edasi kirjutada. Sell kombel kõrtsi-elust rääkida, ei maksa mitte, sest rahwas ei ole siin süüdlane, et ta paremat õpetust ei ole saanud. Meie peame selle eest muretsema, et rahwale paremad seltsi-elu kohad saaksiwad, kui kõrtsid ja siis saawad ka muud asjad paranema.“ (Sakala, 22.03.1880: 3) Sellepärast saab vastusest järeldada toimetaja soovi aidata enda lugejaid andes soovitusi, mida on lihtne korda saata.

Ülejäänud vastused on negatiivsed koos põhjendusega. Neid vastuseid analüüsides selgub, et isegi kui kirjutajal võib õigus olla, ei saa alati kiri minna trükki. Selle näide on järgmine: „Teil on väga õigus, aga kui meie Teie kirja awaldaksime, siis ütleks jälle mõni tõine ajaleht, et tüli otsime. Meie nägime ette, et paremat ei saaks tulema, aga tänawu kohta peaks elu meid õpetanud olema.“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Toimetaja andis soovitusi, kuidas saadetud kirjatööd paremaks muuta: „Teie laulud tarwitawad mõtete ja wormi poolest weel palju wiilimist. Ei sünni meie ajalehesse.“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Toimetaja võis vastustes anda soovitusi: „Seda Teie küll ei saa soowima, et seesugune teutaw tüli awalikusse ajalehesse tuleb.“ (Sakala, 22.03.1880: 3). Sellest kõigest võib järeldada, et toimetaja pidi hoolikalt valima, mida sobib trükkida ajalehes ja mis peab välja jääma. Isegi kui kirjutatu meeldis toimetajale ei pruukinud see meelt mööda olla mõnele teisele ajalehe ning tülide vältimiseks jäid need trükkimata.

29.03.1880

Vastustest poole moodustasid positiivsed vastused ning neist ainult neljandik olid koos põhjendusega. Enamikele on vastatud lihtsalt järgnevalt: „*Oleme lühendatud trükkitud.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Paaril korral kirjutati, et kiri oli hea, aga kohe ei saa kasutada, näiteks: „*Meie saame sellest asjast pea ühes iseäralises juhikirjas pitkemalt rääkima, ja võime siis ka Teie lugu nimetada.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Soovitustega positiivseid vastuseid analüüsid selgub, et kõigis kutsuti lugejat saatma tulevikus veel kaastöid ajalehte. Toimetaja on vastuseks lugejakirjale kirjutanud seda: „*Täname väga nende mõnusa annete eest! Meie oleme küll peaaegu iga tükki pidanud muutma, aga sellest ei ole lugu, tehke seda tööd hoolsalt edasi, Teil on selle poole rohkest looduse andeid.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Ning kõigest sellest võib järeldada, et toimetaja suhtus lugejatesse positiivselt, püüdes neid innustada ka tulevikus kaastööd tegema.

Kolmandikku vastustest moodustasid negatiivsed vastused ja nende hulgast üks neljandik olid koos põhjusega. Vastuseid analüüsid selgus, et enamikele öeldi ära ruumi puuduse tõttu. Toimetaja on vastuseks lugejakirjale vastanud järgmist: „*Ruum ei luba trükkida.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Veel on esinenud järgnevaid vastuseid põhjendusega, miks ei sünni trükkida: „*Olime seda teadust juba mitmelt poolt enne saanud.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Negatiivseid vastuseid koos põhjendusega analüüsid selgub, et ainult ühele kirjutajale anti soovitus, kuidas enda kaastööd paremaks muuta. Toimetaja on vastanud kirjale nii: „*Kahju, meil on põhjuseks võetud, kriitikust kirjade kohta, mis tõistes lehtedes avaldati, mitte õiendusi wasta wõtta. Seadge oma kiri nii ära, et teda T. E. S. avaldada võib.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Teised kirjad on samalaadsed ning võib arvata, et just selle pärast on paljudele kirjadele vastatud eitavalt. Nimelt on toimetaja vastanud järgnevalt: „*Wäga rõõmus kuulda, et Eestlased ka Lätimaal oma keskel 19. Webruari nii mõnusaste pühitsenud. Kahju, et meie ruum neist pidudest pitkemalt jutustada ei luba!*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Sarnase sisuga kiri, milles toimetaja avaldab kahju: „*Hale küll, et Teie pool seda kallist päewa mõisa poolt seesuguse tööga rikuti. Aga ärge rikkuge oma rahwa pidurõõmu seesuguste sõnumetega ära.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Kõigest sellest võib järeldada, et enamik kirju oli seotud 19. veebruariga, kui oli keisripäev ning sellepärast ei saanud toimetaja lasta kõiki kirju ajalehes trükkida. Ennekõike siiski sellepärast, et ruum ei lubanud.

Ülejäänud neljandiku vastustest moodustasid kolmanda kategooria vastused. Esindatud on kategooria 3.1 ehk teoorjuse-teemalised vastused, milles oli räägitud teoorjusega seonduvatest üldistest probleemidest. Toimetaja kiri kaastööle oli järgnev: „*Seesugused teu-orjuse kontraktid on seaduse poolest keelatud. Kui Teie mõisa herra neid tänawu Jüripäewal Teile lubab anda, siis*

ei wõi nad kõhtude poolest kinnitatud kontraktid olla, sest et keegi kohus seesugusi seadusewastalisi kontraktisi ei tohi kinnitada.“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Teised kirjad kuuluvad 3.2 kategooriasse ehk nõu andmine/teadaanne- vastused, milles anti soovitusi kirjutajale, kuhu peaks oma probleemiga pöörduma või mida toimetaja ise saadetud loost arvab. Kõik vastused, kus polnud „ei“ ega „jah“ vastuseid. Kui kiri ei sobinud avaldamiseks Sakalas, soovitas toimetaja järgmist: *„Parem oleks, kui Teie seda lugu Wenekeele ajalehes awaldaksite.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Toimetaja avaldas tänu saadetud eest ning kutsus kaastöölist dialoogile. Vastati järgnevalt: *„Teie kirjad oleme kõik kätte saanud ja täname väga. Kirja teel pitkemalt.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Suheldi varguste teemal ja kirjutati palju mida, kellele on saadetud. Näiteks vastati järgnevalt: *“Mullu aasta lõpetusel oleme omi kuulutusi iga wana lugejale kaks eksemplari ära saatnud. Aga mitmes kohas on neid wargad, enne kui omanikude kätte ulatasiwad, paigale pannud.*“ (Sakala, 29.03.1880: 3). Kõike arvesse võttes saab järeldada, et toimetaja proovib suhtluses anda lugejatele neile parimat teavet ja soovitusi.

05.04.1880

Negatiivseid vastuseid oli kõikidest vastustest pool, nende hulgas selliseid, kus lisaks anti soovitusi umbes kolmandik. Soovituste/lisadega negatiivseid vastuseid analüüsid selgub, et kõik on sisult erinevad. Lugeja on ilmselt palunud jutustada ajalehes röövlilugusid. Toimetaja on leidnud, et sisu poolest sellised lood ei sobi lisalehes avaldamiseks ja on sellisele palvele vastanud nii: *„Kui Teie nõuate, et omas lisalehes rööwllilugusi peaksime jutustama, siis ei wõi meie seda Teie soowi täita. Saate laatade peal raamatu kaupmeeste käest oma waimule seesugust toitu enam kui tarwis leidma.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Vahel tundub, et toimetaja pidi olema ka kohtuniku rollis, kes avaldab oma seisukohta. Toimetaja otsus: *„Ei wõi trükkida. Kui rahwas läbikaudu koolmeistri wasta nii halb on, siis peab koolmeistril ka süüdi olema.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Kaastöölistele on antud tegelikult soovitusi enda kirju paremaks muuta ning isegi kui toimetajale kiri meeldis polnud seda alati võimalik avaldada. Toimetaja on vastanud järgmiselt: *„Isamaa laulul on ilusad mõtted, aga wormi poolest on puuduline. Tõist laulu ei ole wõimalik trükkida, ehk küll väga kena on.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Negatiivsed vastused ilma põhjenduseta on üsna lühikesed. Näiteks on vastatud nii: *„Ei sünni trükkida.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Vastuste põhjal annab järeldada, et isegi kui toimetajale ei meeldinud saadetud kaastööd, siis oli ta ikka tänulik. Mõnel korral on püütud edasi anda soovitusi töö paremaks muutmiseks, aga kahjuks mitte ühtegi kaastöölist ei ärgitata veel töid saatma.

Positiivseid vastuseid oli kõikidest vastustest natukene alla poole, nende hulgas selliseid kus anti soovitus ainult ühel korral. Soovitude/lisadega positiivset vastust analüüsid selgub, et soovitati muuta luuletuse sisu. Toimetaja on kirjutanud: „*Nalja Marti oleme tarwitanud, laulu tuleb enne trükkimist rohkeste muuta.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Ülejäänud vastused on ilma soovituseta ja olid üsna lühikesed. Sellest annab aimu järgnev vastus: „*Mõlemad kirjad saawad peaaegu muutmata trükitud. Täname väga.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Kahjuks paaril korral kirjutati töö lühendamisest. Toimetaja on vastanud järgmiselt: „*Saame jutustama, aga nii pitkalt ei ole wõimalik.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Vastuste põhjal võib järeldada, et toimetaja on suhtunud töödesse pigem positiivselt ja innustavalt. Ühel korral anti soovitus muuta laulu paremaks.

Ülejäänud vastused olid teadaanded või soovitused ja nende hulgas oli vastus, mis paistis silma põhjalikkuse poolest. Nimelt on suheldud kaupade müümise teemal: „*Meie ei usu mitte, et selle seadmisega teelkauplemine ära on häwitatud, sest linna ees ei mõju jo seesugune seadusi enam ühtegi. Meie arwame ennema, et wärawa ees kauplemine nüüd weel enam õitsema hakkab.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Aprillis on tulnud toimetusse sellise sisuga kiri, mille osas toimetaja lausa mujalt pidi nõu küsima. Näiteks toimetaja on vastanud nii: „*See on üks nii imelik juhtumine, et ma sellest töiste pääkomitee liigetega pean rääkima.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Toimetaja on oma vastuses esitanud lugejale ka retoorilise küsimuse, et lugejal ei oleks liiga suuri ootusi lehes ilmuvate illustratsioonide suhtes ning olnud sarkastiline. Vastanud on ta järgmiselt: „*Teie arwate, et meil nüüd juba nii palju lugejaid on, et igas lehes kaks suurt pilti wõiksime anda. Suured pildid maksawad 56 künni 80 rubla tükk, igas lehes kaks pilti, teeks ligi 7660 rubla aastas wälja. Nii palju ei ole meile tänawu weel raha sisse tulnud. Mikspärast ei ole Teie omi sügawaid mõtteid talla naha peale kirjutanud? Siis oleksime Teie kirjast omaile paar saapaid lasknud teha, nüüd peame teda muidu paberi korwi wiskama.*“ (Sakala, 05.04.1880: 3). Selle kõige põhjal saab järeldada, et toimetaja on olnud nii sõbralik kui ka noomiv lugejate suhtes. Kõikidele küsimustele pole ta ilmselt ise vastust koostanud vaid on küsinud arvamust ka mujalt. Sellegipoolest suhtuti lugejatesse sõbralikult, kuigi mitte ühtegi ei ärgitatud veel kirju saatma.

12.04.1880

Ligi pool vastustest on positiivsed ning mitte ükski neist pole põhjendatud või saanud juurde soovitus. Kiidetud on meest, kes on julgenud avaldada omaenda mõtteid. Toimetaja on vastanud talle nii: „*Täname väga ja leiate meie tänases lehes juba trükitud. Wähe on neist meestest nii otsekohesed, et nad omi tõsiseid mõtteid sell kombel awaldawad.*“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Kutsuti

inimest kirjavahetust pidama: „Saame Teie kirja awaldama. Mis Teie muidu küsite, see on iseenesest mõista. Saame kirjateel wastama, nii pea kui aeg kannab.“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Teistest vastustes anti teada kirja trükkimisest. Näiteks on vastatud nii: „Täname väga! Saame Teie kirja pea trükkima.“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Sellepärast võib järeldada, et toimetaja on suhtunud kirjadesse hästi ja oma kiitustega võibolla innustanud veel töid saatma.

Kolmandiku kõikidest vastustes moodustavad negatiivsed vastused koos põhjendusega. Mitte ühelegi kirja-saatjale pole antud soovitusi töö paremaks muutmiseks vaid selle kohta, miks see ei sobi ajalehte. Näiteks on vastanud toimetajale järgmiselt: „Teie laul on küll väga tugew, sest „Kuradi" nimi on seal üks jo ligi tosin korda nimetatud, aga kõigest sellest headusest hoolimata ei wõi meie teda trükkida.“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Mõne teise kaastöö teema ei lähe kokku ajalehes avaldamise otstarbekusega. Näitena saab tuua järgmise vastuse: „See on üks selge tohtri õiendadaw asi ja sellepärast meie temaga oma ruumi ei taha raisata.“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Ühe ja sama juhtumi kohta võis tulla liiga palju kaastöid ja sellepärast otsustati vastata nii: „See „nurga-adwokat“, nagu Teie teda nimetade, on juba küllalt saanud ja saab weelgi. Jätame teda Nalja Mardi hooleks.“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Siiski saab järeldada, et lood ei kõlvanud kohe üldse, sest ei esitatud täiendavaid küsimusi ega palutud veel sõnumeid saata. Järgnev tsitaat toob välja, et isegi kui kirjutatud tekst oli avaldamiseks sobilik, ei leitud sellest hoolimata ruumi kirjutatu jaoks ajalehes. „Teie laul on küll väga tugew, sest „Kuradi" nimi on seal üks jo ligi tosin korda nimetatud, aga kõigest sellest headusest hoolimata ei wõi meie teda trükkida.“ (Sakala, 12.04.1880: 3).

Ülejäänud vastused kuuluvad kolmandasse kategooriasse. Teadaanne oli järgmine: „Esimese küsimise peale saate pea selgemat otsust saama, kui seltsi eestseisusele seda asja ette oleme pannud. Tõine teadus on õige imelik.“ (Sakala, 12.04.1880: 3). Autori jaoks huvitava sisuga vastus, mis paistis silma põhjalikkuse ja pikkuse poolest oli järgmine: „Meile on lugejate poolt nii palju soowimisi meie ajalehe suuruse muutmiseks tulnud, et kui neid koiki täita tahaksime, siis meie leht igas nädalas ise kujus wälja peaks tulema. Peate sellega rahul olema, mis on ja mis kolme rubla eest paremine ei ole wõimalik teha. Kui meie Teile oma minekute rehnungi ette paneksime, siis saaksiwad Teie silmad küll natukene kirjuks minema. Trükkija üks saab juba 3900 rubla aastas, paberi kulud ei ole palju weiksemad, ja mis postiraha maksab, wõite ise wälja arwata, kui teate, et 60 kop. sinna iga eksemplari eest maksetakse. Sinna juure arwake nüüd weel pakkijate ja kaastööliste palgad, piltide kulud, korterite üürid, raamatu kaupmeeste protsendid (25 kop. lehe pealt) n. n. e. Meie peame paluma, et kes meie lehe suurusega rahul ei ole, see omale muialt odawamalt waimutoitu wõib otsida. Et meil kusagilt poolt tuhandeid abirahast wasta ei ole wõtta,

sellepärast oleme juba teinud, mis meie jõud kannab ja enam ei wõi keegi auus mees meie käest pärida. Tõiste küsimiste peale ei ole siin wõimalik wastust anda.“ (Sakala 12.04.1880: 3)

19.04.1880

Negatiivseid vastused moodustavad üle poole kõikidest kirjavastustest. Põhjendusega negatiivne vastus on ühel korral ning põhjus mitte avaldada on üsna lihtne. Nimelt on vastatud: „*Seisab juba töises ajalehes ja ei saa sellepärast enam trükitud.*“ (Sakala, 19.04.1880: 3). Tundub, et hoolikalt on saadetud nalju ajalehte, sest peamine vastus on selline: „*Teie „Nalja Marti” ei wõi trükkida.*“ (Sakala, 19.04.1880: 3). Selle kõige põhjal saab järeldada, et saadetud kaastöö polnud huvitav, sest toimetaja pole esitanud küsimusi, ega palunud saata veel töid vaid öelnud lihtsalt ja konkreetselt ära.

Positiivsed vastused moodustavad kõikidest kokku umbes kolmandiku ning annavad kirjutajale teada, et kaastöö ilmub ajalehes. Kõik ilmunud vastused võtab kokku järgmine vastus: „*Oleme tänuga terwelt tarwitanud.*“ (Sakala, 19.04.1880: 3). Vastuste põhjal saab järeldada, et kõik tööd olid niivõrd head, et ei vajanud muutmist. Kahjuks ei palutud kedagi uuesti töid saatma, ega esitatud küsimusi või midagi uut teistele lugejatele.

Kõige viimasena oli ära trükitud üks teadaanne. Ilmselt sooviti nõu anda ajalehes ilmunud kirjutise kohta või üldiselt ajalehe töö kohta, sest vastus oli järgnev: „*Olime selle punkti peale ka juba ise mõtelnud. Täname!*“ (Sakala, 19.04.1880: 3).

26.04.1880

Positiivseid vastuseid oli kõikidest vastustest täpselt pool, nende hulgas selliseid kus anti soovitusi oli omakorda kolmandik. Soovituste/lisadega positiivset vastust analüüsid selgub, et toimetaja on pidanud enne trükki laskmist tööd natuke muutma. Toimetaja on lugejale vastanud järgnevalt: „*Täname väga. Saame trükkima, ehk küll enne natukene muudatust tarwis läheb.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Teistes kirjades antakse kaastöö autori jaoks edasi rõõmustav uudis. Nimelt on vastatud nii: „*Saame tarwitama.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Tänu on avaldatud saadetud sõnumite eest: „*Täname väga, saavad mõlemad pea ilmuma. Muud saadetud sõnumed on väga rõõmustavad.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Sellepärast võib arvata, et toimetaja on suhtunud töödesse positiivselt ja lühendama või muutma pidi töid võibolla sellepärast, et need lehte ära mahuks.

Negatiivsed vastused moodustasid viiendiku kõikidest vastustest. Neid analüüsid selgus, et ühel oli puudulik nimi, sest toimetaja on vastanud: „*Liig wähe nime all.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Taaskord selgub, et lugudel peab olema mõte. Toimetaja on vastanud: „*Wähe nime all ja ei oleks ka muidu wõimalik tarwitada, sest et „Nalja Mardi” lugudel ka ikka oma sügawam põhjusmõte peab olema.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Seega võib oletada, et saadetud kaastööd polnud nii head, et anda soovitusi paremaks muutmiseks ega palutud veel saata töid.

Kõik ülejäänud vastused kuuluvad kolmandasse kategooriasse ja moodustasid kolmandiku kõikidest vastustest. Neid analüüsid selgub, et peamiselt kutsuti veel töid saatma ajalehe. Toimetaja on vastanud näiteks nii: „*Olge terve. Saatke meile ka edespidi sealt weel sõnumeid.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Toimetusse on ilmunud teoorjuse temaline kiri ning loomulikult paluti veel selliseid saata. Toimetaja on vastanud: „*Täname südamest. Soowida oleks, et ka muialt meile weel seesugust selgeid sõnumeid teu-orjuse kohta tuleks.*“ (Sakala, 26.04.1880: 4). Nende kõige põhjal võib järeldada, et sõnumitesse on suhtunud positiivselt ja on palutud edaspidi veel kirju saata.

03.05.1880

Positiivsed vastused moodustavad kõikidest vastustest täpselt poole. Soovitusega vastused moodustavad omakorda poole kogu positiivsetest vastustest. Soovitusega positiivseid vastuseid analüüsid selgub, et kõikides kustutakse kaastöö saatjat toimetajaga dialoogile. Näiteks on toimetaja vastanud saadetud tööle niimoodi: „*Oleme kätte saanud ja palume pea pitkemalt jutustada.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Toimetaja on kirjutanud töö sobivusest, aga et peab tegema natuke muudatusi. Toimetaja on vastanud: „*Wõime küll trükkida, aga läheb muutmist tarwis. Keskelt peawad paar leht täitsa wälja jääma. Kui soowite, wõime Teile kirjutada, mikspärast.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Positiivses vastuses ilma soovituseta olid üsna lihtsad. Toimetaja on kirjutanud sellise rõõmustava vastuse ühele tudengile: „*Saame trükkima.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Toimetaja on ühes vastuses avaldanud arvamust, et lugejal on õigus ja saab trükitud kaastöö ajalehes. Kõigest sellest saab järeldada, et toimetaja on suhtunud kõikidesse nendesse töödesse lugupidavalt. Kaastöölisi on ärgitatud saatma veel töid ajalehte ning toimetaja on olnud toetav lugejatesse.

Negatiivseid vastuseid oli kolmandik ning neid analüüsid selgub, et kõigil on juures põhjendus. Täheledata saab, et vastused on sisult samad. Näiteks on toimetaja vastanud lugejale: „*See on selge kohtu asi, ei puudu ka meie maasse ühtegi.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Selgub jälle vana tõde, et

lood peavad olema õpetlikud teistele lugejatele. Toimetaja on vastanud 3.mai lehes järgmiselt: „*Ka Teie asi on seekord selge kohtu asi. Kes sell kombel leitud raha omale pärib, seda peab kohtusse antama. Ajalehe lugejad ei saa sellest loost ühtegi õpetust.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Sellepärast saab järeldada tegelikult toimetaja nõu andmist ja eitava vastuse andmist ühes lauses. Saadetud töid heaks ei arvatud, kuid ikkagi anti justkui soovitus kirjutajale kuhu pöörduda.

Ülejäänud vastustest veerandi moodustasid teadaanded/soovitused. Mitmel korral kutsub toimetaja kaastöölisi dialoogile. Üks nendest oli järgmine: „*Selle asja üle ei ole meile veel kirja tulnud. Meie oleksime väga tänulikud, kui Teie meile sellest narri-asjast pitkemalt teadust annaksite.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Oli sõnumete eest tänamist ja jäädi veel sõnumeid ootama teistest kohtadest. See võib olla palve saata lugejatel veel sõnumeid. Toimetaja on vastanud järgmiselt: „*Täname väga selle sõnume eest. Ehk saame ka veel muiaIt selle juhtumise üle sõnumeid.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Oli vastus, mis pole mitte ühelegi lugejale kasulik, aga trükiti ära võibolla sellepärast, et ruumi oli üle. Vastus oli järgmine: „*On kõik juba tuttawad laulusõnad.*“ (Sakala, 03.05.1880: 4). Vastuste põhjal saab järeldada kaastööliste dialoogile kutsumist mitmel korral, ehk tegelikult innustati saatma veel kaastöid. Toimetaja on vastustes olnud viisakas ning isegi tänanud saadetud tööde eest.

17.05.1880

Positiivsed vastused moodustasid taaskord poole kõikidest vastustest. Vastuseid analüüses selgub, et pea pooled kirjad on avaldatud, kuid enne pidi neid redigeerima. Toimetaja on vastanud järgnevalt: „*Oleme natukene tööste sõnadega teinud.*“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Selgub põhjus, miks värskelt saadetud kirju ei saa kohe avaldada ajalehes. Toimetaja on vastanud kaastöölisele niimoodi: „*Olge terwe, saame ka lühendatud tarwitama, aga et väga palju kirju saame, sellepärast peawad need ikka ette minema, kes wanadusega tarwitamataks lähewad.*“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Vastuseid vaadates saab oletada, et midagi põnevat ei saadetud, toimetaja pole avaldanud palvet saata veel uudiseid. Mitte ühtegi soovitus ei kirjutajale endale ega teistele lugejatele.

Kolmandiku kõikidest vastustest moodustasid negatiivsed kirjavastused. Neist põhjendatud negatiivseid oli pool. Põhjendatud vastuseid vaadates selgub, et lood peavad olema kasulikud kõikidele. Toimetaja on vastanud: „*On tööste lugejatele täitsa arusaamata ja ei wõi sellepärast trükkida. Peaksime siis Teie seletuse ka täielt ligi trükkima, mis mitte wõimalik ei ole.*“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Pikem vastus on antud laulu sisu teemal: „*Kui Teie sellest laulust aru ei saa, kellel*

oopis tõine tähendus on, kui Teie oma küsimistes awaldate, siis küsige kord suusõnal nende meeste käest järele, kes raamatut välja on annud. Üleüldse on seesuguste sügawa laulude sisu raske ära seletada, osalt ka seletus täitsa wõimata. Kellel laul meele pärast ei ole ja kes temast aru ei saa, see ärgu lugegu teda. Kusagil haritud rahwaste seas ei ole haritud rahwaste lehtede sees seesugust küsimisi awalikult poole-tosinate kaupa luba awaldada, nagu Teie seda teha soowite. Wõib olla, et Teie küsimist mõni waimulik p. leht ära saab trükkima, kellel kõik wabamad waimu-awaldustd wiimse-päewa tähed on. Meil ei ole seda omas ajalehes wõimalik teha.“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Sakal tsensor elas Riias ja sellepärast võib oletada, et järgnev töö ei trükitud just sellepärast ära: „Ei ole luba trükkida.“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Vaadates kõiki vastuseid võib järeldada toimetaja põhjalikkust vastates kaastöölisele. Taaskord tuleb välja, et saadetud töödele võib saatuslikuks saada hoopis see palju on ruumi ajalehes kirjavastustele.

Ülejäänud osa kirjavastuseid on soovitused/teadaanded. Toimetaja on suhelnud kooli ja kiriku teemadel. Näiteks on toimetaja vastanud niimoodi: „Kui Teie kiriku ümber nn palju soppa ja sõnnikut on, et enam läbi ei saa, siis on see kurb lugu küll, aga pange oma kaebdus kiriku konwendile ette. Ehk tuleb abi.“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Kooli teemal oli järgnev vastus: „Kurb lugu küll, kui õpetaja koolmeistrile ära keelab, lastele Keisri laulu õpetada! Seda võib aga ükski teie pimedas nurgas teha. Meie pool on inimeste mõistus juba nii selginud, et seesugust käsku koolmeistrile enam sugugi wõimalik ei ole anda.“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Lootust avaldati kirja avaldamise kohta: „Komitee kiri on natukene pitk, aga saame Nägema, mis teeme.“ (Sakala, 17.05.1880: 4). Kõikide vastuste põhjal võib järeldada, et kõik saadetud kirjad alati ei ühtinud teemade poolest. See eest andis toimetaja häid soovitusi, kuid ei palunud kedagi veel töid saatma.

24.05.1880

Positiivsed vastused moodustasid poole kõikidest vastustest. Vastuseid analüüsid selgus, et mitte ükski polnud koos põhjenduse või soovitusega vastus. Tuleb välja, et pea kõigis vastustes tänati inimest saadetu eest ning kirjutati, et töö trükitakse. Näiteks on vastanud toimetaja järgmiselt: „Olge terve oma sõnumete eest. Saame neid omas kirjas koolidest tarwitama.“ (Sakala, 24.05.1880: 3). Siiski selgub, et mõningaid kirju pidi lühendama. Toimetaja vastus on: „Täname wäga. Oleme wäga wähe muutnud.“ (Sakala, 24.05.1880: 3). Seda kõike arvesse võttes on näha toimetaja positiivset hoiakut saadetud tööde puhul. Kahjuks pole ühtegi vastust, kus kutsutakse dialoogi pidama või esitatakse küsimus.

Negatiivsed vastused oli paar tükki kõikidest kirjavastustest kokku. Kõikidel vastustel on juures põhjendus, miks ei saa ajalehes trükkida lugu. Suheldakse järgmisel teemal: *“Et Rõuge õpetaja tzahn Aleksandri-kooli wastaline on, see on igal pool tuttaiv. Mis Teie tema jutlustest ja elust ütlete, seda ei oie wõimalik trükki panna.”* (Sakala, 24.05.1880: 3). Ilmselt on saadetud mõni pilkav lugu valla tähtsamatest tegelastest, mida trükkida ei juleta. Toimetaja on vastanud niimoodi: *„Teist jutustatud lugu on küll väga naljakas, aga meie ei julge teda enne trükkida, kui pääkohtumees ja wallawanem teda alla kirjutawad. Isegi on mõista, et meie neid nimest üksi oma teada jätame.”* (Sakala, 24.05.1880: 3). Vastustest võib järeldada, et toimetaja Sakalas on teadlik inimestest Rõuges, ning naljakaid kirju avaldades säilitatakse tänapäeva mõistes peategelaste nimed. Sellegipoolest ei ole antud soovitusi kirjutajatele ega esitada küsimusi edasise kohta.

Viimasena oli ainult üks teadaanne ja see suunas lugejat ajalehes vastust leidma. Toimetaja on vastanud küsimuse peale nii: *„Oma küsimiste peale Kalendri kohta olete meie kuulutustes juba wastust leidnud.”* (Sakala, 24.05.1880: 3).

31.05.1880

Positiivsed vastused koos põhjendusega moodustavad ühe kolmandiku kõikidest vastustest. Vastuseid analüüsid selgub, et sisult on need samad. Toimetaja vastus on selline: *„Nii pitkalt ei olnud wõimalik, ehk mõjub ka lühemalt.”* (Sakala, 31.05.1880: 4). Ilmselt on toimetaja suhtunud kõikidesse kirjatöodesse hästi, aga arvestades lehe ruumi on osutunud vajalikuks tööde kärpimine. Seega on olnud toimetaja lugupidav kaastöölise ees.

Negatiivsed vastused moodustasid kõikidest vastustest poole. Analüüsid on näha, et ainult paaril vastusel polnud juures põhjendust loo kõlbmatusest ajalehte Sakala. Ilma põhjenduseta negatiivsed vastused olid üsna konkreetsed. Näiteks on toimetaja vastanud: *„Wäga kena, aga ei ole wõimalik awaldada.”* (Sakala, 31.05.1880: 4). Põhjendustega negatiivseid analüüsid selgub tõde, miks ei soosi ajaleht trükkida riiklikaid kirju. Toimetaja on vastanud lugejale: *„Olge terwe nende sõnumete eest. Et nõndawiisi Palme Eesti osakonnas jälle kokkuleppimine korda läinud, sellepärast ei saa meie nüüd ka ühtegi enam kirjutama. Tõised kirjasaatjad saawad wist ka sellega rahul olema. Oma riiuasju peame üksi siis awaliku ajalehtedesse panema, kui enam lepitust ja kokkuleppimist muidu wõimalik ei ole.”* (Sakala, 31.05.1880: 4). Ajaleht pole tahtnud avaldada kirju, mis on riigivalitsuse vastased. Näiteks: *„Need asjad on liig kaugel meiest eemal, kui et neid nii pitkalt jutustada wõiksime. Ka ei wõi meie lugu, kus kaebdust Riigiwalitsuse peale tõsteti, mitte awaldada.”* (Sakala, 31.05.1880: 4). Nende kõikide vastuste põhjal saab öelda, milliseid kirju

toimetaja ei soosinud. Nimelt kirju, mis sisaldavad tülitsemist ja lood kus kaebust esitatud riigivalitsuse vastu. Kirjade sisu arvestades on õigem järeldada pigem toimetaja viisakust.

Teadaanded moodustasid maikuu viimases ajalehes kolmandiku. Vastuseid lugedes saab need jaotada sisu poolest. Suheldud on raamatute teemal, sest toimetaja vastus on järgnev: „*Aleksandri-kooli korjamise raamatuid peate Tartust pärima, neid meil siin ei ole.*“ (Sakala, 31.05.1880: 4). Ilmselt on toimetaja märganud ebaõiglust nagu ka lugeja. Vastus kirjale on järgnev: „*Peame tunnistama, et ka meie seda keppi imekspannes oleme rahwa pihta näinud kukkuwat. Kalendri pärast olete juba kuulutustes otsust saanud.*“ (Sakala, 31.05.1880: 4). Lõpuks on palutud ühel kirjutajal saata veel sõnumeid ning on loetletud ka teemad: „*Palume täielikumaid sõnumeid selle asja kohta, nimelt üksiku taludest: nimi, suurus, rendimaks ja orjus täielikult kõik ülespanna.*“ (Sakala, 31.05.1880: 4).

3.2 Kirjavastused 1880. aasta suvel

14.06.1880

Poole vastustest moodustasid positiivsed vastused ning nendest ainult üks kolmandik koos soovitusena. Positiivseid vastuseid analüüsid selgub, et kõiki kirju pidi natuke muutma või lühendama. Toimetaja on vastanud lugejakirjale järgmiselt: „*Saame trükkima, ehk küll terwelt wõimalik ei ole.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Selgub, et kõiki kirju ei avaldatud eraldi, vaid kirju pandi ka kokku teistega. Tõestus on 14.juuni ajalehes avaldatud vastus: „*Sedawiist terwelt ei ole wõimalik, aga saame tõise kirja sees tarwitama.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Põhjendusega positiivset vastust analüüsid selgub, et kaastöö saatjat kutsuti dialoogile. Toimetaja on vastanud järgnevalt: „*Oleme lühidelt tarwitanud. Andge meile aga weel enam sealt nurgast teadusi.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Sellest kõigest võib järeldada, et saadetud kaastööd olid avaldamist väärt ajalehes, aga olid liialt pikad ning ruumi nende jaoks palju polnud. Siiski oli toimetaja lugejate suhtes positiivne ja ärgitas veel kirju saatma.

Pea kolmandiku vastustest moodustavad negatiivsed vastused, millest mõned on põhjendatud. Selgub, et saadeti laule, sest on järgnevaid vastuseid: „*Teie laul ei sünni trükkida.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Selgub, et toimetaja ei saa avaldada kirju, milles pole õpetust teistele lugejatele. Kaastöölisele on vastatud järgnevalt: „*Seesugusest juhtumisest ei saaksiwad meie lugejad mingisugust õpetust. Ka ei ole meil wõimalik, mingisugust wargust „kentsakaks“ nimetada.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Tundub, et kõiki kirju ei saa Sakala avaldada, sest vastatud on järgnevalt: „*Täname väga. Seesugust õnnesoowituse kirju wõime aga üksi siis awaldada, kui nad juba*

„*Riigiwalltsuse Teadustajas*“ trükitud oliwad.“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Kõigest sellest saab järeldada, et kellelegi soovitusi ei antud. Samuti ei avaldatud soovi veel kaastöid saata. Tulevikus tööd saates peaksid lugejad meeles hoidma seda, et laul või lugu oleks õpetlik.

Kõik ülejäänud vastused, mis üle jäid kuuluvad kolmandasse kategooriasse. Analüüsides selgub, et suheldakse ajalehe kättesaadavuse või posti peal kaotsimineku teemadel. Vastatud lugejakirjale on järgnevalt: „*Pärige aga järele, kautsi ei tohi ükski nummer posti pealt minna. Kui tõeste ei ole tulnud, siis andge meile teada.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Suheldud on tellimise asjus, sest vastus lugejale on: „*Teie wõite ikka edasi nagu ennegi tellmist wasta wõtta, sest meie ei ole kusagil ütelnud, et nimetatud mehele üksi seks Teie kihelkonnas woli on antud.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Taaskord on teemaks teoorjus ja kohtud. Vastatud on järgnevalt: „*Harju Aadami kirja saame tarwitama, kui teu-orjusest räägime. Töistest asjadest, mis alles kohtu all, wõime siis jutustada, kui kohtu otsus wälja on tulnud.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Kiri on tulnud jumalateenistuse ja seal toimunud ülekohtu pärast. Toimetaja on vastanud: „*Kui seda enne teada ei oldud antud, et Saksakeele jutlus Eestikeele jumala teenistuse ajal saaks olema, siis ei ole küll mitte kiiduwäärt, kui terve kogudus kirikust wälja aetakse ja õues nii kaua oodata lastakse, künni Saksa teenistus 11 Saksaga peetud saanud.*“ (Sakala, 14.06.1880: 4). Kõikide vastuste põhjal võib järeldada, et teemasid, mille kohta kirjutati ajalehte oli palju, aga toimetaja on püüdnud kõigile vastata, andes head nõu. Mitte ühelegi kirjale ei vastatud halvusta tooniga, see näitab toimetaja tõsidust.

02.08.1880

Negatiivsed vastused moodustasid veerandi kõikidest vastustest kokku. Tähelepanuväärne on see, et ainult mõned negatiivsed vastused pole koos põhjendusega. Ilma põhjenduse või soovituseta vastuseid analüüsides selgub, et neid oli kolm erinevat vastust. Toimetusse on saadetud sama kiri, millele juba eelnevalt on ära öeldud. Toimetaja on vastanud: „*Nagu esimese kirja peale juba wastasime, ei ole meil seda lugu sell kombel mitte wõimalik awaldada.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Teine vastus on selline: „*Kui seda laulu terasemalt läbi lugesime, leidsime, et teda mitte trükkida wõimalik ei ole.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Viimane vastus on samuti üsna napp: „*Nii pitkalt ei ole wõimalik.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Eelmise vastuse põhjal ei saa tegelikult hästi aru, kas on kirja lühendatud ja ikkagi ära trükitud ajalehes või pole pikkuse tõttu ikkagi kaastööd avaldatud. Kuna täiendavat infot pole, on see loetud eitavaks vastuseks. Jälle selgub, et saadetud lool peab olema sügavam mõte ja õpetlik lehe lugejatele. Toimetaja on vastanud järgmiselt: „*Teie jutt on mõnususte kirjutatud, aga tema sisu seilab liig kaugel meie rahwa elust eemal, nii et wähe õpetust annaks ja*

kasu tooks. Peame sellepärast trükkimata jätma, aga loodame, et edespidi meid veel meele tuletade.“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Leidub mitmeid põhjendusi, miks ei saa pikka kirja trükkida. Neist üks on järgmine: „*Teie pitka kirja ei ole meil mitte wõimalik awaldada. Nüüd, kus usu üleliia määratsemised meie rahwast Tallinnamaal kõwera teede peale hakkawad wedama, peab igamees selle eest ennast hoidma, et ta jampsijate sekka ei saa loetud. Nii palju wõime Teile ütelda, et see koolmeister mitte kirja kirjutaja ei ole, kelle peale Teie arwate.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Vastuses on esitatud küsimusi: „*See lugu on meile täitsa arusaamata. Meile ei näita see sugugi wõimalik, et sell kombel raha wasta seadust sisse wõetakse. Mis teeb siis Teie wallawanem (ehk tallitaja) ja kas Teie wolimehed magawad, et nad kaebdust ei tõsta. See asi on nii imelik, et meie seda sugugi ilma wallawalitsuse seletuseta awaldada ei wõi.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Kõigest sellest võib järeldada, et toimetaja ei soovi põhjendada ära, miks saadetud lood ei sobi. Mõnes vastuses on tunda toimetaja soovi saada aru kirjutatud kirjast, esitades veel lisaküsimusi. Kahjuks pole palutud mitte ühelgi kaastöölisel saata veel kirju või parandada enda tööd.

Positiivsed vastused moodustavad kõikidest vastustest üle poole, neist toimetaja arvamusega oli ainult üks. Toimetaja on vastanud: „*Olge terwe, saame pea awaldama. Seda meie ei saa aga aru, mikspärast mõned auuhindade saajate nimed nimetamata on jäänud.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Mitmel korral on palutud saata veel sõnumeid. Neist üks vastust on järgnev: „*Olge nii head ja saatke meile neid lubatud laulust, meie saame neid tänuga wasta wõtma.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Paljude kirju pidi enne avaldamist lühendada. Näiteks on vastanud toimetaja: „*Saame awaldama, ehk küll natukene enne lühendamist tarwis läheb.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Kirjutatud on eriti innustav vastust lugejale, näiteks: „*Teie olete õigeste teinud, et seda kirja meie kätte saatsite. Meie ei ole teda mitte üksi läbilugenud, nagu soowite, waid saame teda trükkima.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Kõikide vastuste põhjal võib järeldada, et toimetaja on suhtunud positiivselt saadetud kaastöödesse, kuid mitte ainult, märgata on toimetaja innustamist saata veel töid ajalehte.

Tedaanded/soovitused moodustasid ülejäänu osa kõikidest vastustest. Analüüsid selgub, et lugejaga on suheldud pikemalt edasi kirjateel. Näiteks on toimetaja vastanud: „*Saame Teie kirja peale pea kirjateel pikemalt wastama.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Saabunud on teoorjuse teemaline kiri, millele on vastatud nii: „*Teie esimest kirja teoorjusest saame suure tänuga pea tarwitama, sest seesugust selget material puudus meil seiemaale alles.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Vahel võis juhtuda, et lugeja annab juba endale ise kirja kirjutades vastuse. Toimetaja on vastanud: „*Täname wäga ja peame tunnistama, et Teie sõnum meid wäga rõõmustanud on. Just seda nõuu tahtsime Teile anda.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Mitu huvitavat vastust, millest üks hõlmab jälle kalendreid:

“*See asi on meile meie äraoleku ajal Wiliandist ilma meie süüta sündinud. Üleüldse oleme selle «Kalendri» üle oma jõuu teinud. Meil on mulluaastaseid tellimise rahast peale 3000 rubla saada ja kui need teda ära ei maksa, siis peame ka mullu aasta eest juure panema, sest meil oli mullu terve aasta postiraha ette maksetud, mis meie veel tagasi ei ole saanud, ja meie «Kalender» tuleb ärasaatmisega ka 2000 rubla maksma. Meie ajalehe hind on selle lehe suuruse kohta nii weike, et üksi siis teda selle hinna eest võimalik on välja anda, kui kõik lugejad omad rahad õigel ajal ära maksavad.*“ (Sakala, 02.08.1880: 7). Kõikide teadaannete põhjal võib eeldada, et kirjad on olnud toimetaja jaoks tänuväärne materjal, kui ta on mitmel korral veel kirjutajale eraldi vastanud kirjateel. Kõige viimane kirja-vastus pole mõeldud ainult ühele inimesele vaid pigem ikka kõikidele ajalehe lugejatele.

16.08.1880

Positiivsed vastused moodustavad poole kõikidest vastustest. Neid analüüsid on näha, et ainult üks positiivsetest vastustest on põhjendatud. Toimetaja on vastanud: „*Oleme tänuga kätte saanud, aga võime paljalt kaks tükki tarvitada. Kõikidest weikestest narrilastest ei maksa pitka juttu teha. Ka ei maksa wanu asju uueste käsile võtta. Teie küsimise peale annan teada, et nimetatud mehele mingisugust wastust ei saa andma. Sell kombel oleks igal Nimetamatsil kerge kuulsaks saada, kui tema narri küsimiste peale kohe pitki wastuseid annaksime.*“ (Sakala, 16.08.1880: 3). Ülejäänud vastustes antakse teada kirja avaldamisest. Näiteks on toimetaja vastanud: „*Täname väga. Saame rõõmuga tarvitama.*“ (Sakala, 16.08.1880: 3). Kõikide vastuste põhjal saab järeldada ikkagi toimetaja positiivset hoiakut saadetud kaastöödele.

Negatiivsed vastused moodustavad kolmandiku kõikidest. Kõik negatiivsed vastused on põhjendatud. Ajaleht ei soosi kirjutamist õnnetusjuhtumitest, mis võiksid asjaosalise teiste naerualuseks teha. Toimetaja on vastanud: „*Ei ole võimalik awaldada. Seesugust nooruse äpardusi ei wõi meie mitte sell kombel pilkamise alla võtta.*“ (Sakala, 16.08.1880: 3). Lugejat on kutsutud järgima reegleid, sest toimetaja on vastanud: „*Seesuguse juhtumise juure ei wõi midagi parata. Teie ei oleks mitte ilma piletita välja pidanud minema. Iga kontserti juures walitseb seesugune seadus ja kes teda ei pea, see ei wõi ka pahandada, kui lugu halwaste läheb. Sellepärast ei maksa sellest asjast ajalehes midagi kirjutada.*“ (Sakala, 16.08.1880: 3). Jälle selgub, et lugudest peavad aru saama kõik ajalehe lugejad. Toimetaja on vastanud: „*Sellest saaksiwad Teie kihelkonna lugejad üksi aru. Nalja Mart wõib üksi seesugust asju käsile võtta, mis terwel rahwal tuttawad on.*“ (Sakala, 16.08.1880: 3). Vastuste põhjal võib järeldada, et pigem on kirjutatud enda

rumalustest ajalehte ja toimetaja neid heaks ei kiida, sest lood peavad olema arusaadavad kõikidele.

Teadaandeid oli ainult üks, ehk teavitati toimetaja vastamist kirjateel. Vastatud on nii: „*Oleme lühidelt kirjateel wastanud.*“ (Sakala, 16.08.1880: 3).

23.08.1880

Positiivsed vastused moodustavad poole kõikidest vastustest, nende hulgas selliseid, kus lisaks anti soovitusi umbes kolmandik. Soovitustega/lisadega positiivseid vastuseid analüüvides selgub, et lugejal paluti tulevikus veel saata kaastöid ajalehte. Näiteks on toimetaja wastanud: „*Saame lühidelt tarwitama. Palume sealtpoolt ka edespidi sõnumeid saata.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). Veel on teavitatud, et kirja pole võimalik kohe avaldada. Vastus kaastöölisele on: „*Saame awaldama. Tõist pitkemat kirja peame aga edespidise aja peale jätma.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). Positiivsed vastused ilma lisadeta on enamjaolt alati ühesugused, „*Saame lühidelt tarwitama*“, „*Oleme, nagu näete, lühendatud tarwitanud*“, „*Wäga kena; leiate seest*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). Ning kõigest sellest võib järeldada, et toimetaja suhtus lugejatesse hästi, püüdes neid innustada ka tulevikus kaastööd tegema.

Negatiivsed vastused moodustasid kolmandiku kõikidest, nendest põhjendatud vastuseid oli pool. Järgnev vastus on pigem teadmiseks kõikidele, kes enda kirjutisi ajalehte saatsid: „*Ilma nimeta kirju meie ilmaski ei wõi tarwitada, olgu asi ka muidu küll awaldamise wäärt. Kui Teist räägitud tüdruku riisumine õige on, siis peaks see asi kõhtude alla minema.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). See näitab kirjavastus näitab ilmekalt, et juba toona hinnati anonüümne kiri ebausaldusväärseks. Täna ti tööde eest hoolimata sellest, et see ei sobinud. Näiteks on wastanud toimetaja: „*Täname wäga Teie osawõtmise eest. Tõiste ajalehtede seest meie mitte hea meelega seesugust tükka wälja ei wõta.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). Põhjendamata vastused olid konkreetsed. Näiteks on toimetaja kirjutanud: „*Teie laulud ei sünni trükkida.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). Vastuste põhjal võib järeldada toimetaja suhtumist lugejatesse ikkagi positiivselt, sest on tänatud tööde eest. Ühtlasi tehakse meeldetuletus kõikidele, et sõnumitel peab olema juures nimi.

Teadaanded moodustasid ülejäänu vastustest. Kinnitati lugeja õiget avastust. Toimetaja on wastanud: „*Teil on õigus, Uulu wallawanema Martinsoni kiri on ka Wenekeele ajalehtedesse ümber tõlgitud ja seal trükitud.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3). Viimane vastus on järgmine: „*Lauljad ise on tublid mehed, kelle peale meie ühtegi süüid ei wõi mõista, üksi nende suurte juhatajate peale langeb süü, kes lauljate usaldust kurjaste pruukinud on.*“ (Sakala, 23.08.1880: 3).

30.08.1880

Positiivsed vastused moodustasid poole kõikidest vastustest, nende hulgas koos põhjendustega vastuseid veerand. Põhjendustega vastuseid analüüsid selgub, et lugejatel palutakse veel kaastöid saata ajalehte. Toimetaja on vastanud: „Oleme Teie kirja avaldanud. Olge nii head ja saatke meile neid sõnumeid, mis lubate, aga nii täielikult kui vähegi võimalik.“ (Sakala 30.08.1880: 3). Lugejal palutakse vastust oodates olla kannatlik. Toimetaja vastus on selline: „*Oleme Teie soovi täitnud, aga kirja kohta palume, et ta ikka veel seie jääks, saame teda tuleva aasta alustusel vistist trükkima.*“ (Sakala 30.08.1880: 3). Ilma põhjenduseta vastused on lihtsad ja neist ei anna midagi muud välja lugeda peale tänu. Näiteks on toimetaja vastanud: „*Saame suure tänuga avaldama.*“ (Sakala 30.08.1880: 3). Sellepärast võib järeldada, et toimetajale on meeldinud saadetud kaastööd, sest kaastöölisi on tänatud ja palutud veel saatma töid ajalehte.

Negatiivne vastus koos põhjendusega on: „*Sedaviisi ei ole küll võimalik. Seda asja peavad abikomiteed toimetama.*“ (Sakala 30.08.1880: 3).

Teadaanded moodustavad umbes kolmandiku vastustest. Toimetaja on andnud järgneva soovitusel: „*Sinna ei või muud parata, kui linna volikogu. Muretsege edespidi selle eest, et Eestlaste poolt enam volimehi linna volikogus on*“ (Sakala 30.08.1880: 3). Samuti on palutud veel saata kirju, sest toimetusse pole eelnevad jõudnud. Toimetaja vastus on: „*Teie „Nalja Mardist“ räägitud juhtumine on meile täitsa andmata. Olge nii head ja jutustage meile see asi täitsa välja.*“ (Sakala 30.08.1880: 3).

3.3 Kirjavastused 1880. aasta sügisel

06.09.1880

Positiivsed vastused moodustasid väikese osa kõikidest vastusest kokku. Vastused on üsna lühikesed ja nendest ei saa midagi muud välja tuua kui et vastus on tulnud Lätist. Toimetaja on vastanud: „*Täname väga. Saame Teie sõnumeid Lätimaalt tarvitama.*“ (Sakala 06.09.1880: 4). Üsna tüüpiline lihtne vastus on järgmine: „*Saame tänuga trükkima.*“ (Sakala 06.09.1880: 4).

Negatiivseid vastuseid on samuti väga vähe. Analüüsid selgub juba eelnevalt kõlanud põhjus, et avaldada ei saa enne midagi kui kohus otsuse on teinud. Toimetaja on vastanud: „*Ei ole võimalik avaldada. Kohtu asjadest võime üksi kohtu aktide järele jutustada. See on üks selge kohtu asi,*

millest sell kombel mitte wõimalik ei ole kirjutada.“ (Sakala 06.09.1880: 4). Teine kiri pole lihtsalt nii tähtis avaldamiseks.

Teadaanded moodustavad üle poole kõikidest vastustest. Suheldud on mitmel korral kalendri teemadel: *„Kõik „Sakala Kalendrid“, mis Eestimaalt eemale läksiwad, oleme ristpaelade all postiga saajate kätte saatnud*“ (Sakala 06.09.1880: 4). Lugejat on ärgitatud saatma veel sõnumeid, sest toimetaja on vastanud: *„Olge nii head ja nimetage meile selle mehe nime, kellest Teie räägite ja andge weel täielikumaid teadusi.*“ (Sakala 06.09.1880: 4). Tervist on soovitud lugejale saadetud sõnumi eest ning on tänatud lugejat. Näiteks on vastatud: *„Olge terve nende sõnumete eest!“, „Täname väga*“ (Sakala 06.09.1880: 4). Selle kõige põhjal võib öelda, et toimetajal on olnud saabunud sõnumite üle hea, sest on tänatud ja ärgitatud veel sõnumeid saatma.

04.10.1880

Pooled kirjavastustest moodustasid positiivsed vastused, ükski vastus polnud põhjendusega. Vastuses kirjutati, et meeldib osavalt kokku võetud kiri. Toimetaja vastus on: *„Täname väga! Saame Teie kirja terwelt trükkima, sest et siin lühidelt ja osavalt kokku on wõetud, mis meile seda kirja sees pitkalt ja laialt on tunnistatud.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Peamiselt on vastused ühesugused, kus tänatakse ja öeldakse, et kiri saab ajalehte. Toimetaja on vastanud: *„Teie sõnumeid saame tarwitama. Sellest näete ka, et kõik kätte oleme saanud.*“ Või *„Teist „Nalja Marti“ saame hea meelega trükkima.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Kõiki vastuseid arvestades on tunda toimetaja poolset kiitmist saadetud töödese.

Negatiivseid vastuseid oli natukene alla poole kõikidest vastustest kokku. Ainult üks vastus oli soovitusena, kuhu peaks lugeja pöörduma. Toimetaja vastas: *„Need on tõeste hirmsad asjad, mis omast opetajast jutustate. Aga nad on nii liig imelikud, et meie Teile paljalt nõu wõime anda, kõrgemal kohal kaebdust tõsta.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Mitmed vastused olid sellised, kus öeldi, et sarnaseid kirju on juba palju tulnud. Toimetaja üks vastustest on: *„Sellest asjast on ka juba räägitud ja on teda ka juba sagedaste tarwitatud.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Tänati töö, kuid kahjuks sai saatuseks hoopis ruumi puudus. Toimetaja vastus: *„Täname väga, ehk küll ruumi puudus mitte täitsa trükkida ei lubanud.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Kõige rohkem oli vastuseid, milles anti teada sama sisuga tööde saabumisest toimetusse. Küsimusi ei esitatud, lugejatele etteheiteid ei olnud, sellepärast võib öelda, et töödese suhtuti neutraalselt.

Teadaanded/soovitused moodustasid ülejäänud osa vastustest. Mitmel korral oli selline teadaanne: „*Saame ehk tarwitama.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Kirjutatud on soovitus kuhu pöörduda oma murega. Toimetaja soovitus on: „*Kui wallawanemat nõnda wõeriti on walitsetud, sus woite seda asja kohtu kätte anda.*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Järgneva vastuse puhul pole lisatud soovitust, vaid lihtsalt kirja autorile toimetaja kaasatundmist: „*Teie kaebate selle üle, et suurtel Keisri pühadel jumalateenistust kirikus ei ole peetud, ehk küll rahwas seda soowinud. See on kahetsemise wäärt külmus küll!*“ (Sakala, 04.10.1880: 3). Teadaannete puhul pole märgata toimetaja püüdlust panna lugejaid mõtlema ühiskondlikel probleemide üle.

11.10.1880

Positiivsed vastused moodustavad veerandi kõikidest vastustest. Kõik vastused on sama sisuga, aga erineva sõnastusega. Toimetaja on vastanud niimoodi: „*Täname wäga. Saame tarwitama.*“ või „*Saame rõõmuga awaldama.*“ (Sakala, 11.10.1880: 3). Sellepärast võib järeldada ainult seda, et saadetud kirjad on sobinud avaldamiseks, aga kedagi pole kutsutud dialoogile ega jagatud õpetusi.

Negatiivsed vastused moodustasid poole kõikidest vastustest, nende hulgas oli kolmandik selliseid kus lisaks anti soovitus/põhjendus. Lihtsad negatiivsed vastused oli järgmised: „*Meie ei ole sellest tükist aru saanud.*“, „*Saame Teie soowi rõõmuga täitma. Teie „Nalja Marti“ ei ole aga mitte wõimalik trükkida.*“ (Sakala, 11.10.1880: 3). Lisadega negatiivseid vastuseid analüüsisides selgub, et ajalehes ei pooldata alusetut keelepeksu. Toimetaja on vastanud: „*Kui see wana tüdruk nii rumal ja tige on siis on ta waene loom küll. Ajalehes temast aga pitka juttu teha see oleks weel waesem lugu.*“ (Sakala, 11.10.1880: 3). Laidetakse maha ka enesest heal arvamusel lugeja, näiteks: „*Teie kirjutate oma kirja „Ma küll Koolmeister“, aga näitate enam üks „külaproffessor“ olewat. Kõik, mis Teie kirjutate, on täitsa õigest märgist mööda lastud. Ka Soomemaal on K. lauljad lahket wastawõtmist leidnud, millest Teie aga muud ei tea kui seda, mis üks sapiline Sakslane Tallinna Saksa ajalehed kirjutab.*“ (Sakala, 11.10.1880: 3). Vastuste põhjal selgub, et ajaleht ei soosi tagarääkimist, eelnevalt on teada, et lood peavad olema õpetlikud kõigile. Toimetaja annab lugejatele otsekoheseid vastuseid.

Teadaandeid oli veerand kõikidest vastustest. Analüüsisides selgub, et peamiselt on vastuse sisu selline: „*Saame ehk edespidi tarwitama.*“ (Sakala, 11.10.1880: 3). Leidub üsna mõistukõneline vastus, nimelt: „*Täname wäga. Ärge kartke, ega need kadakad sellepärast weel taewasse kasunud ei ole ja ka ilmaski tasuma ei saa. Mida rohkem seesugust tegusi, seda waremalt tuleb langemine.*“

(Sakala, 11.10.1880: 3). Vastuste põhjal saab järeldada, et toimetaja on lugejale oma äranägemise järgi elutarkust jaganud.

18.10.1880

Positiivsed vastused ilma lisadeta moodustasid üle poole kõikidest vastustest kokku. Analüüsidest selgub, et lugejale vastati kirjateel pikemalt. Nimelt on toimetaja vastanud: „*Rõõmustan, tunnistus, mille eest väga täname. Saame kirjateel pea jälle teadust andma.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Paljudele vastati järgmist: „*Saame ehk lühidelt trükkima. Aga kena on see lugu küll.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Selle kõige põhjal saab oletada toimetaja positiivset hoiakut saadetud kirjade puhul. Kahjuks pidi paljusi kirju lühendama, aga õnneks said need kõik ajalehte.

Negatiivseid vastuseid oli samuti pea veerand kõikidest, neist omakorda koos lisadega oli pool. Analüüsidest selgub, et ei tahetud vastata sõimukirjadele, sest sellega pöörataks neile teenimatult tähelepanu. Nimelt on toimetaja vastanud: „*Teie kiri on väga osawaste kirjutatud, aga siiski ei tahaks meie teda trükkida, et juba ise lühidelt ära oleme Vastanud. Kui oma wastaliste sõimukirjade peale nii sügawalt wastust anname, siis teeme neile liig palju auu.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Jälle selgub, et lool peab olema õpetus kõigi lugejate jaoks, nimelt on vastatud: „*Sedawiisi võib üksi neist asjadest kirjutada, millest terve rahwas aru saab.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Trükkida ei tahetud lugu, mis juba vana on. Toimetaja on vastanud: „*Need asjad on juba liig wanaks läinud, ei maksa neist enam rääkida.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Vastuste põhjal selgub vana reegel, et lood peavad olema õpetlikud kõigi jaoks ning ei trükita kirju, mis sisu poolest juba aegunud on.

Tedaanded moodustasid umbes veerandi kirjavastustest. Analüüsidest tuleb välja vastus, mis puudutab Jakobsoni rivaali Jannseni toimetatud ajalehte „Eesti Postimees“. Vastus oli järgmine: „*Ilma asjaliku waidlemiseta ei wõi ükski ajaleht läbi saada, kes ennast wähegi tõsise elu wõitlemist peale seadab. Asjalikud peawad aga need waidlemised olema, ja sellepärast on väga kahetseda, et „Eesti Postimees“ ropu sõmamise sisse on langenud, kus waidlemise nõu otsa lõppis. Sõimamine ei ole kellegi kunst, seda mõistab kõige toorem mees kõige paremine.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Lugejaid on kutsutud saatma veel teoorjuse teemalisi kaastöid ja näiteid sõlmitud lepingutest. Toimetaja üleskutse on järgmine: „*Saame lühidelt tarwitama. Lubamise eest täname väga, sest meie material Tallinnamaa teu-orjuse kohta ei ole ikka meel mitte täieline. Meile on õige laialisi sõnumeid tarwis ja kontraktide koopiaid.*“ (Sakala, 18.10.1880: 4). Palju on kirju,

mille sisuks on ajalehe vastalised. Sellepärast võib eeldada, et ajaleht on avaldanud loo, mis on palju tähelepanu saanud.

25.10.1880

Positiivseid vastuseid on üle poole kõikidest vastustest, sealhulgas koos põhjendustega umbes kolmandik. Analüüsid selgub, et on saanud kiri Eesti Postimehe kohta ning toimetaja seisukoht on lühidalt järgmine: “*Teie kiri on väga mõnus, aga nii pitkalt ei wõi meie „Eesti Postimehe“ iga sopase ütelse peale mitte wastust anda. Saame seda asja töises kirjas lühidelt ära tegema.*“ (Sakala, 25.10.1880: 3). Kiidetud on kaastöölise kirja ja oodatakse veel teiste töid. Toimetaja vastas: „*Oleme kätte saanud. Nii pea, kui töiste käest ka tuleb, saame tarwitama. Seda peab ütsema. Teie mütsud ei ole weikesed.*“ (Sakala, 25.10.1880: 3).

Negatiivseid vastuseid on umbes kolmandik. Analüüsid selgub, et oodatakse uuesti töid, kui need on parandatud ja täiendatud. Näiteks on vastatud nii: „*Meie ei saa Teie kirjast õieti aru. Teie räägite ühest prohwetist, kelle sisse Teie usute ja kes asju kaks kuud ette wõib kuulutada, aga juhtumisi räägite nii lühidelt ja segaselt, et meie aru ei saa. Tehke seda täielikumalt.*“ (Sakala, 25.10.1880: 3). Taas on vastus teemal, et sõimukirju ei avaldata, aga oodatakse teistel kaastöötaja lubatud teemadel veel kirju. Nimelt: „*Teie oleksite seda isegi wõinud arwata, et meie räägitud sõimukirja ei saa awaldama. Ootame igatsedes lubatud reisi lugu.*“ (Sakala, 25.10.1880: 3). Võib järeldada, et ilmselt on toimetaja näinud potentsiaali saadetud töödes, miks muidu palub uuesti saata.

Eesti Postimees oli alati Jakobsoni vaateväljas. Ühes vastuses lubati kirjateel pikemalt vastata ning oli veel üks vastus, mis paistis jälle silma pikkuse poolest. „*Wäga hea, et Teie meile teada annate, kuidas meie wastalised meist räägiwad ja mis nad rahwa sekka laiali püüawad lautada. Meie ei pidada mitte oma kaastööliste nende tööde eest maksma ja sellepärast taganeda nad meie juurest ära. Seiemaale ei ole meist muud kaastöölised ära taganenud, kui need waimuliku seisuse mehed, kes esimesel aastal meist lahkusiwad. Peale selle oleme kõikide suuremate kirjade ja kõnede eest, mis ka tänawu meie lehes wälja tuliwad, omad manad tuttawad summad wälja maksnud, nagu näituseks jutu eest: „üksainukene tütar“ 50 rubla, n. n. e. Isegi on mõista, et meie sinna oma raha toppima ei lähe, kuhu teda ei taheta; nii paksult teda meil ka sugugi käes ei ole. Meie kaastööliste ülem püüdmine on see, rahwale kasu saata, aga mitte raha eest kirjutada. Kus aga maksu tarwis oli, seal oleme teinud, mis wõisime ja oleme mitu kirja ette ostnud, nende eest kohe raha wälja makstes, ehk neid küll alles tulewal aastal trükkida wõime. Sellepärast on meie wastalised ka siin*

jälle märgist mööda lasknud. Teie soowimist, et mitte „Eesti Postimehe“ sõimukirjade mustamisega ruumi ei saaks raisatud, saame nii palju kui võimalik täitma.“ (Sakala, 25.10.1880: 3).

08.11.1880

Novembri ainukeses kirjavastuste rubriigis jagunevad positiivsed ja negatiivsed vastused täpselt pooleks. Positiivseid vastuseid analüüsid selgub, et mitte ühelgi pole lisatud põhjendust. Sellegipoolest tuleb välja, et kolmandikele vastati sellises stiilis: *„Saame Teie soovi awaldama, ehk küll enne lühendama peame.“* (Sakala, 08.11.1880: 4). Teiste tööd saadi lihtsalt ilma muutmata avaldada. Toimetaja on vastanud järgnevalt: *„Saame Teie õiendust kohe awaldama.“* (Sakala, 08.11.1880: 4). Sellepärast võib arvata, et toimetajale on saadetud tööd meeldinud, kuigi kahjuks ei soovitata mitte ühelegi veel kaastöid saata ega esitada küsimusi.

Negatiivseid vastuseid analüüsid selgub, et enamustel on juures põhjendus ja ka soovitus, kuidas tööd muuta paremaks. Toimetaja on vastanud järgmiselt: *„Teie laul on väga kena, aga nõnda ei või teda trükkida: on liig selgeste käpuga katsuda. Nii oleks ta sõimulaul, aga kui teda üleüldlikuks ümber tahaksite muuta, siis saaks temast hea satiiriku laul.“* (Sakala, 08.11.1880: 4). Selgub, et toimetaja hoolib kaastööliste endi mainest juhul kui kaastöö saaks avaldatud, kuna vastatud on järgnevalt: *„Selle kirja awaldamine oleks Seltsi lõhkumine ja teeks iga haritud inimese silmas Teile enesele jäädawat kahju.“* (Sakala, 08.11.1880: 4). Järgnev negatiivne vastus koos põhjendusega ning soovitus lugejale: *„Kui Teie koolmeistriga seesugune lugu on, siis on hale küll. Teie laulu ei ole aga võimalik ilmutada, on meie lehele liig pikk. Nagu kõik kalendrid Wenemaale, nii on ka Teie kalender postiga mullu aastase adressi all ära saadetud. Kuulake jaama peal järele.“* (Sakala, 08.11.1880: 4). Vastustest saab järeldada, et isegi kui tegemist on eitava vastusega lugeja jaoks, võib sealt ikka välja lugeda soovitusi.

Teistes vastustes toimetaja peamiselt tänab saadetud sõnumite eest. Toimetaja on vastanud järgmist: *„Täname väga selle osawa kirja eest, aga nagu näete, oleme juba ise wastanud ja ei tahaks seda asja pitkemaks venitada.“* (Sakala, 08.11.1880: 4).

3.4 Kirjavastused 1880. aasta talvel

19.01 1880

Positiivseid kirjavastuseid kõikidest vastustest oli kokku peaaegu pool, nende hulgas selliseid, kus lisaks anti positiivne soovitus oli ühel korral. Positiivseid vastuseid analüüsid selgub, et kõikidele lubati saadetud kaastööd ajalehes ära trükkida. Ainuke positiivne vastus koos soovitusel andis teada, et jäädakse ootama uusi kirju ja kõik võetakse tänuga vastu. Näiteks vastas toimetaja lugejakirjale järgmiselt: „*Teie lubamist, meile seaduse asjadest kirju saata, võtame tänuga wasta, ja ootame Teie kirju pea tulewat.*“ (Sakala, 19.01.1880: 3). Positiivse vastusena vastati järgmiselt: „*Oleme kätte saanud ja saame lisalehes trükkima.*“ (Sakala, 19.01.1880: 3). Kõigest sellest võib järeldada, et toimetaja on suhtunud lugejatesse positiivselt ja on püüdnud neid innustada tulevikus kaastööd saatma.

Negatiivseid vastuseid esines veerand kogu kirjavastustest. Kõik vastused olid erineva sisuga, kuid mitte üheski ei olnud juurde lisatud soovitusel. Näiteks vastati lugejakirjale nii: „*Ei maksa seesuguse tühja asjaga ajalehe ruumi raisata.*“ (Sakala, 19.01.1880: 3). Vastuseid analüüsid selgub, et mitte ühelegi kirjutajale ei esitatud küsimusi, ega palutud saata uuesti kirjatöid.

Kõik ülejäänud vastused kuuluvad muude üldsisuliste kirjavastuste hulka. Peamise osa moodustasid teadaanded. Üks nendest on järgnev: „*Teie kiri oli meid ütlemata rõõmustanud. Jäi wastutamata, et Teiega kokku arwasime saawat, mis aga mitte täide ei ole läinud.*“ (Sakala, 19.01.1880: 3). Kõige viimasena saab tuua näite kategoorias 3.2 ehk töö autori jaoks eriti põnevad vastused, mis paistavad näiteks silma oma pikkuse, aruteluga või on sarkastilised. „*Täname sõnumete eest, „Kalewipoja napsi” müüb Wiliandi linnas Rosenbergi napsi-wabrik. Nii palju, kui meie kuulnud ja maitse nud oleme, võime ütelda, et see küll üks kõige parem meie maal tehtama napsidest on. Neid kirjasaatjaid, kes Sakala seim ajal meile kirjutasiwad ja nimelt ikka ühe ja sellesama asja pärast otsust pärisiwad, täname nende osawõtmise eest ja palume andeks, et ühegi kirja peale wastust ei ole annud. Nad jäiwad wastamata: esmalt, et neid liig palju oli (mitu sada) ja teiselt, et meie wiimast otsust isegi ei teadnud anda. Aga meie teadsime, et rahwas seaduslikult teelt kõrwale ei saaks minema ja võisime sellepärast nende eneste hooleks teha jätta, mis nad hea arwasiwad olewat. Meil oli põhjuseks võetud, mingisugust nõuu ega otsust anda, ning et seda oleme teinud, ei kahetse meie mitte. Nüüd aga palume oma kaastöölisi, meile rohkeste wanal kombel igalt poolt sõnumeid saata.*“ (Sakala, 19.01.1880: 3)

Vastustest võib järeldada, et saadetud kiri pole ainult ühele kindlale inimesele vaid laiemalt vaadates tervele ühiskonnale. Toimetaja palub kirjas vabandust ajalehe lugejatelt, kes on ootama jäänud vastust ja samal ajal põhjendab miks nii on läinud. Kirjas mainib toimetaja, et rahvale saab loota ja seaduslikult teelt kõrvale ei kalduta. Teisisõnu tunnistab toimetaja enda viga ja kiidab ajalehe lugejaid kannatlikkuse eest.

26.01.1880

Negatiivseid vastuseid kõikidest kirjavastustest oli peaaegu pool ning nendest veerand olid koos põhjendusega. Näiteks tõi toimetaja ühele negatiivsele kirjale sellise põhjenduse: „*Ei ole sellkõmbel wõimalik. Meil on palju raamatuid, kellest rääkima peame ja ei wõi sellepärast weiksest kalendrist nii pitka juttu teha.*“ (Sakala, 26.01.1880: 3). Vastus on pigem suunatud kirja saatjale endale kui laiemalt ühiskonnale. Soovitusi vastus otseselt ei anna vaid annab mõista, et raamatuid on rohkem ja mõne võrra tähtsamad kui kalendrid. Ilma põhjenduseta on järgnev eitav vastus: „*Tükati wana rahwalaul, aga selles kokkuseadelduses ei kõlba.*“ (Sakala, 26.01.1880: 3). Kirjutatud vastustest on näha, et kellelgi ei palutud saata veel töid ega ka parandada töid. Seega võib arvata, et toimetaja ei arvanud kirjatöödest midagi.

Positiivse vastuse said kolm inimest, millest kahes kirjutati, et saadetud saab trükitud. Teadaandeid oli kolm. Kaks teadaannet olid sisult sarnased, nimelt õigusliku sisuga vastused ning mõeldud kirja saatjale. Kolmas teadaanne oli selline „*Teie sõnad on meid rõõmustanud, aga wõite arwata, et meie neid asju ise ka juba põhjani ära oleme kuulnud ja oma tööd selle järele seadama.*“ (Sakala, 26.01.1880: 3). Toimetaja kirjutab, et saadetu valmistas rõõmu, aga on teadlik asjadest ja ei peaks uuesti meelde tuletama, kuidas teha tööd. Vastus on mõeldud ainult kirja saatjale.

02.02.1880

Positiivsed vastused moodustasid umbes veerandi kõikidest vastustest. Mitmel korral on olnud vastuses kirjas, et tarvitatakse kirja lühendatud kujul. Toimetaja on vastanud: „*Oleme, nagu näete, lühendatud tarwitanud.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3). Toimetaja on lubanud kirjateel vastata pikemalt ühele lugejale. Vastatud on niimoodi: „*Olge terwe. Saame Teie kirja lühidelt tarwitama. Pitkemalt anname kirjateel wastust.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3). Ühes kirjas esineb palve kirja saatjale. Toimetaja on vastanud lugejakirjale nõnda: „*Wäga hea, saame ka edespidi trükkima, aga palume enne see patent meie kätte saata, kellest räägite.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3). Toimetaja vastustes nõuandeid ei andnud, aga võib eeldada, et üks lugeja sai seda kirjateel.

Negatiivseid vastuseid koos põhjendusega oli samuti natuke alla veerandi. Peamiselt põhjendati ära, miks ei saa kaastööd trükkida. Toimetaja on vastanud järgnevalt: „*Peame seda kirja sellesama põhjuse pärast trükkimata jätma. Nagu öeldud, oleme lühidelt üleüldlikult teinud, mis ruum kandis, ning sellepärast ei wõi ühest ainsast jaust enam nii pitka seletust teha, mis ka sugugi tarwis ei ole.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3). Lugejale on rõhutatud seda kui tähtis on järgida reegleid laulu kirjutamisel, muidu ei pääse töö ajalehte. Näiteks on vastanud toimetaja: „*Teie laulude juures ei ole kõige vähemat laulu seadust tähele pandud. Ei sünni trükkida!*“ (Sakala, 02.02.1880: 3). Vastustest lähtuvalt saab eeldada, et vahel sai lugude trükkimisel saatuslikuks see kui palju oli ruumi lehes. Vahel saabus toimetusse palju samasuguse sisuga kirju ning sellepärast ei saanud kõik ajalehte.

Üle poole vastustest moodustasid teadaanded. Mitmel korral teatati, et saadetud töid kasutatakse teistel kordadel. Tudengile kirjutati, et vastatakse kirjateel pikemalt: „*Oleme kõik kätte saanud. Nii pea kui läbi oleme lugenud, saame kirjateel wastust andma.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3). Nõu anti koolmeistri teemal. Toimetaja on vastanud: „*Kui Teil seesugune koolmeister on, kes pikemad otsa kõrtsis lakub ja koju tulles oma naist peksab, siis wõite temast jo kergeste kohtu teel lahti saada. Et seesugust koolmeistrit ametis peetakse, on walla enese süü. Teie kiri oleks aga kõikidele koolmeistritele teutuseks ja sellepärast ei wõi teda trükkida.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3) Vastust saab lugeda kombineeritaks, sest esineb nõuandmist ning eitav vastus kirja avaldamiseks. Ilmselt soovis kirja saatnu heita halba valgust, koolmeistrile. Toimetaja laidab maha sellise käitumise, aga kirja avaldamine näiks halva määrgina teiste õpetajate suhtes. Omamoodi huvitav oli järgnev vastust: „*Oige! Aga pähkel oli Tartust.*“ (Sakala, 02.02.1880: 3) Vastuse põhjal saab hakata spekuldeerima, mida mõeldakse pähkli all. Kas tegu on puäntiga või sõna otseses mõttes pähkliga. Lähtudes vastustest, ei kutsunud toimetaja lugejaid dialoogile ega esitatud täiendavaid küsimusi. Noomimist võib leida ühest vastusest, kui antakse teada, et saadetud laulus pole kõige vähemat laulu seadust tähele pandud. Lubatakse vastata kirjateel tudengile. Märkimist vajab see, et kirjad, mis on saadetud tudengi või doktori poolt trükitakse ära või vastatakse neile veel eraldi kirjateel.

09.02.1880

Vastusest enamuse moodustasid negatiivsed vastused ja neist põhjendatud oli peaaegu pool. Põhjendatud eitavaid vastuseid analüüsid selgub, et pole antud soovitusi töö paremaks muutmiseks vaid toimetaja on avaldanud lihtsalt enda arvamust. Näiteks on vastanud toimetaja nii: „*Et koolmeistril eksaam tegemata oli, sellepärast ei olnud see tegu mitte seaduse wasta, ehk*

küll tunda on, et ta selge kiusu asi oli. Nimetatud asja pärast ei wõi aga Teie kirja ka mitte trükkida: ta teeks palju tüli ja tooks kasu asemel kahju meile ja Teile.“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Selgub, et toimetaja on hädas kirjadele vastamisega ja suunatakse vastust leidma ajalehest. Vastatud on nii: *„Teie esimese küsimise peale wastab meie N.4. Toist soõwi ei wõi sellepärast täita, et Teie kirja liig hilja kätte oleme saanud ja meie aeg ka nii lühikene on, et mitu hädastliku kirja, mis juba ammu ära pidiwad saadetud olema, aja puuduse pärast kirjutamata on.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Toimetaja ei lasknud igat kirjutatud kirja ajalehte isegi, siis kui tundus tegu olevat õige looga. Toimetaja põhjendus on järgnev: *„See lugu wõib küll õige olla, aga ta on nii toores ja jõle, et teda trükkis keegi haritud inimeste silmade ette ei wõi kanda*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Ilma põhjenduseta negatiivsed vastused on üsna lihtsad. Vastatud on nii: *„Naljakas küll, aga ei sünni trükkida.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Kõikide vastuste põhjal saab järeldada, et soovitusi ei antud, küsimusi ei esitatud. Järelikult ei pakkunud lood kohe mingisugust naudingut ega õpetust.

Positiivseid vastused moodustasid pea veerandi kõikidest vastusest. Kusjuures mitte ükski vastus polnud koos soovitusiga. Analüüsides vastuseid saab öelda, et päris mitmel korral on teavitatud töö trükkimisest lühendatud kujul. Näiteks on vastanud toimetaja järgmiselt: *„Saame natukene muudetud tarwitama.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Kõiki häid kaastöid ei saanud kohe trükkida ning pidi ootama kuniks ruum lubab. Kaastööle on antud selline vastust: *„Wäga õige ja saame pruukima, nii pea kui meie ruum lubab.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Kõigest sellest saab järeldada, et toimetusse on tulnud häid kaastöid küll, aga siiski pole toimetaja saanud neid kõiki terviklikult kasutada. Samuti ei loe välja soovitusi ega palutud veel saata töid.

Teadaanded moodustasid samuti pea veerandi kõikidest vastustest. Leidub lihtsalt tänamist saadetu eest, näiteks: *„Täname Teie sõnume eest.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Teavitatud kirjateel vastamisest, näiteks: *„Oleme kohe lühidelt kirjateel wastanud.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Suheldud on järelepärimise teemal. Toimetaja on vastanud nii: *„Täname wäga nende sõnumete eest. Mis Teie mullu aasta soowisite, oleme ühe raamatupoe hooleks annud, aga et nüüd kuuleme, et soow täidetud ei ole, siis saame järele pärima.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Antud on vastust, mille põhjal ei oska arvata, kas saab kiri tarvitatud või ei. Vastus on järgmine: *„Wõib olla, et ehk edespidi tarwitame.*“ (Sakala, 09.02.1880: 3). Kõige selle põhjal võib järeldada, et toimetaja on suhtunud kirjadesse neutraalselt, sest kedagi ei paluta veel kirju saatma ega anta soovitusi.

16.02.1880

Üle poole vastustest moodustasid negatiivsed vastused. Tähelepanuväärne on, et enamik neist koos põhjendusega. Vastuseid analüüsid selgub, et iga vastus on omapärane. Toimetaja on avaldanud arvamust ülekohtust, sest on vastanud järgmiselt: „*Täname väga. Aga meie teadmise ja tundmise järele teete laidetud asjale suurt ülekohtust. Seda otsust anname selle järele, mis oma silmaga oleme näinud.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Võib juhtuda nii, et saadetud on mitu kirja, millest ainult üks sobib. Toimetaja on vastanud järgmiselt: „*Teie esimesest kirjast võime paar mõtet tarvitada, aga teine kiri on täitsa meie põhjuste wasta. Kuidas Teie seda korda tahate saata, et „iga paaris inimesel oma jagu maad on,” seda meie aru ei saa.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Toimetaja pole soovinud tüli vastalistega, sest on öelnud: „*Täname väga selle laulu eest! Aga kui teda trükki paneksime, siis saaksivad meie ,vastalised ütleva, et meie ennast kiidame. Peab sellepärast üksi meie enese teada jääma.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Alati ei pidanud leidma põhjust kirja mitte avaldamise kohta töö enda seest, sest toimetaja on vastanud nii: „*Ei wõi Teie laulu trükkida, juba sellepärast, et ilma nimeta on.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Ilma põhjendusega vastus on üsna konkreetne: „*Teie laulu ei wõi trükkida.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Nende kõikide vastuste põhjal võib järeldada ainult seda, et toimetaja ei soovinud tüli teiste ajalehtedega, mis tollal ilmusid, sest Jakobsonist rääkisid teised lehed kui selleks põhjust leidsid. Soovitusi ega dialoogile kustumist välja ei saa lugeda.

Positiivsed vastused on kõik ilma põhjendusega. Vastatud on kirjade lühendmaise kohta. Toimetaja on vastanud järgnevalt: „*Seesugust asju võime üksi õige lühidelt jutustada.*“ või „*Pidime ka natukene lühendamata.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3).

Teadandaanded olid kõik erineva sisuga. Leidus dialoogile kutsumist, sest toimetaja on vastanud: „*Olge nii head ja saatke meile lubatud teadusi, küll meie neid kusagil tänuga tarvitada võime.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Kiidetud on laulu, aga toimetaja on siiski arvamusel, et laul pole kõlblik. Toimetaja on vastanud: „*Teie laulus on mõned ilusad mõtted, aga seesugust julget olekut ei ole meie rahwal veel sugugi olemas, nagu laulus seisab.*“ (Sakala, 16.02.1880: 3). Vastuste põhjal võib öelda, et toimetajale on meeldinud kirjad ning on isegi palunud veel saata veel teateid.

23.02.1880

Positiivseid vastuseid on päris vähe. Analüüsid selgub, et mitte ükski pole põhjenduse või soovitusena. On tänamisi saadetud kirjade eest, näiteks: „*Saame tänuga tarvitama.*“ (Sakala,

23.02.1880: 3). Teavitatud on töö lühendamisest, näiteks: „*Nii pitkalt ei olnud võimalik.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Heaks on kiidetud laulud ja öeldud, et ehk saab neid tarvitada edaspidi. Imselt mängib rolli jälle leheruum. Vastuste põhjal võib järeldada, et töödessa on suhtunud positiivselt, kuid kahjuks ei ole palutud kellelgi saata veel töid ega antud ka soovitusi.

Negatiivseid vastuseid oli mõnevõrra rohkem kui positiivseid. Analüüsides selgub, et kõik on põhjendusega, miks ei saa kirja avaldada ja on antud soovitusi. Näiteks on vastatud järgnevalt: „*Sellest asjast saame pea pikemalt rääkima, aga Teie nõu ei või meie omalt poolt mitte heaks kiita.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Kiidetud on lugeja lauluannet ja on palutud veel kirju saata. Toimetaja on vastanud: „*Teie esimese kirja laulus on palju ilusaid kohte, kust välja paistab, et Teil lauluannet on. Aga ärge kohe oma esimest last trükimasinasse soowige anda, sest pool laulu ei kõlba kuhugi. Lugege õige palju Kalewipoega ja õppige ja harjutage, sõeluge ja wiilige enne mõni aasta otsa tubliste edasi, siis alles võite ehk kui laulik ülestõusta. Tõise kirja seest saame sõnumeid tarwitama ja palume Teid, meile edespidi sarnatseid veel saata.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Noomitud on lugejat, kes kritiseerinud raamatut. Toimetaja vastus on selline: „*Kahju, ei ole mõlemaid võimalik trükkida. Teie kritiseerimine selle raamatu kohta ei lähe üleüldse meie arwamistega ühte; olete wead üksi välja otsinud ja tulusa raamatule liiga teinud.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Kõikide vastuste põhjal annab järeldada, et isegi kui saadetud kiri või laul pole sobinud võis olla ikkagi võimalus, et toimetaja palub veel saata töid. Ikkagi leian, et töödessa on suhtunud pigem positiivselt, sest on jagatud soovitusi või on kiri lihtsalt liiga hilja jõudnud toimetusse, et seda avaldada.

Teadaanded või soovitused moodustasid üle poole kõikidest vastustest. Analüüsides selgub, et on esitatud küsimus lugejale. Vastus koos küsimusega on järgmine: „*Teie soowite, et Teie kirja wistist ilma muutmata trükime. Aga mis kasu sellest tuleks? Teie kiri on nagu üks laia rõngastega ahel, kuhu wastalised kõik omad konksud sisse wõiwad heita ja meie rataste jooksu takistada. Meie saame sedasama tõiste sõnadega ütleva, et ta üks libe köis on, kelle külles wastalised omad sõrmed põletawad, kui külge tahaksiwad puudutada.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Mitmel korral on lubatud vastata lugejale kirjateel pikemalt, näiteks: „*Saame kirjateel wastama.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Leidub vastuseid, kus hoopiks öeldakse vastupidist, näiteks: „*Teie küsimiste peale ei ole meil praegu mitte aega wastust anda.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Leidub suunamist oma soovi leidmiseks ja tänamist, näiteks: „*Täname waga Teie osawõtliku sõnade eest. Oma soowi leiate meie 6. numris täidetud olewat.*“ (Sakala, 23.02.1880: 3). Silma paistab kiri sisukuse ja pikkuse poolest. Toimetaja on vastanud: „*Teie panete meile kaks küsimist ette ja soonite, et meie „ nende peale wastates Teie silmaringi laiendaksime.*“

1) „Mikspärast Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamatus mõned naisterühma liikmed neitsid ja töised preilid kirjutatud?” Wastus: *Wist sellepärast, et ilusamatele ka ilusam neitsi nimi antud.*

2) „Mikspärast ei ole Eesti Postimees omas kalendris töiste Eesti ajalehtede seas ka Sakalat nimetanud? (kas oli ehk seal ka mõni kitsas wäraw ees?)” Wastus: *Wist armas Eesti Postimees, et Sakala juba täitsa „hengusele” oli läinud ja oli sellepärast matuse-joodud juba ära joonud. Paremat silmaringi laiendust ei ole meil praegu tagawaraks, olgu siis et meile Nalja Mart appi tuleb.“* (Sakala, 23.02.1880: 3)

Siinkohal saab lugeda toimetaja poolset noomimist ja maha laitmist varguse pärast. Eriti halvaks peetakse, et varas töötab nii öelda valla ametis. Toimetaja vastus: *„Kui Teil kohtumees on, kes oma tüdrukut puid saadab warastama, siis on Teie wald küll kahetsemise wüürt. Vargaid on küll igal pool maailmas, aga neid kohte on wähe, kus wargad walla ametitesse seatakse.“* (Sakala, 23.02.1880: 3)

Nende kõikide kirjavastuste põhjal saab järeldada peamiselt toimetaja kriitilisi vastuseid kirjatöödele.

06.12.1880

Positiivseid vastuseid oli üle poole kõikidest vastustes. Analüüsidest vastuseid selgub, et puuduvad lisadega positiivsed vastused. Vastustes on tänatud tehtud töö eest ning toimetaja on lubanud vastata kirjateel pikemalt. Näiteks on vastanud toimetaja: *„Täname wäga Teie suure töö eest. Saame tvistist mõni tükki tarwitama. Kirjateel pitkemalt.“* (Sakala, 06.12.1880: 3). Kaastöölisi on teavitatud tööde lühendamise ning on palutud saata veel kirju. Vastus on järgmine: *„Täname wäga. Saame lühendatud tarwitama. Saatke, mis lubate!“* (Sakala, 06.12.1880: 3). Oli täiesti tavalisi vastuseid, näiteks: *„Täname wäga. Saame kohe trükkima.“* (Sakala, 06.12.1880: 3). Kõikide positiivsete vastuste põhjal saab järeldada toimetaja positiivset hoiakut kaastööliste suhtes. Lisaks on panustanud toimetaja aega, et vastata kirjateel pikemalt mõnele.

Negatiivseid vastuseid on ainult paar tükki. Ainult ühest vastusest võib täheldada pahandamist kaastöö autoriga ja esitatud küsimus kirja saatjale. *„Armas suguwend! ei ole wõimalik, seda pitka kirja awaldada, nimelt weel, et meie sealt kogudusest tõisa kirju oleme saanud, kus oopis tõist laulu lauldakse. Soowimise peale oleme juba üht ülemäära kirja awaldanud, mis teiselt poolt pilkamist on sünnitanud (waadake „Pärnu Postimeest” 45). Kui isamaa armastus nii suur on, mikspärast edendatakse siis ikka weel lahutust meie isamaa töötegijate wahel? Täname wäga Teie waewa eest, aga ei ole wõimalik trükkida.“* (Sakala, 06.12.1880: 3). Vastus on lõpetatud ikkagi

viisakal toonil ning tänamisega. Viimane eitav vastus oli selline: „*Teie laulud ei sünni trükkida.*“ (Sakala, 06.12.1880: 3).

Teadaanded moodustasid kolmandiku kõikidest vastustest. Kirjasaatjat paluti läbirääkimisele. Toimetaja vastus: „*Enne kui Teie kirja awaldame, on tarwis, et seda asja suusõnal läbi räägime.*“ (Sakala, 06.12.1880: 3). Mitmel korral on lugejaid tänatud ja isegi head tervist soovitud, näiteks: „*Olge terve.*“ (Sakala, 06.12.1880: 3). Taaskord esineb vastustes teoorjuse teema, mis loomulikult ka lehes avaldati. „*Sõnumeid teu-orjusest on meil ikka veel tarwis, sest meie material ei ole sellepoolest veel täieline. Nimelt on meil tarwis: terveid kontraktite ära kirju, kus juures üles tuleb anda, kuidas enne seal teu-orjus wakuraamatute järele olnud ja kuidas teu-orjus wiimaste aastate ajal suuremaks tõusnud. Nii pea kui meil kõik käes on, saame sellest asjast pitkemalt jutustama.*“ (Sakala, 06.12.1880: 3) Toimetaja annab täpselt teada, milliseid asju on veel vaja, et saaks pikemalt kirjeldada teoorjuse probleeme. Kirjavastus ei pea olema suunatud ainult kirjutajale endale vaid võib olla mõeldud kõigile, kes Sakalat loevad ja omavad vajalikku teavet lugude avalikustamiseks.

20.12.1880

Positiivseid vastuseid oli umbes kolmandik. Analüüsid selgus, et pole ühtegi lisade/soovitustega positiivseid vastuseid. Kuna kõik vastused olid samasuguse mõttega, aga erinevate sõnastustega, toon nende hulgast järgneva näite: „*Saame Teie soowi täitma ja awaldama.*“ (Sakala, 20.12.1880: 4). Vastuste põhjal saab järeldada toimetaja poolehoidu kaastöödele. Teateid või õpetusi laiemalt lugejaskonnale ei jagatud.

Negatiivseid vastuseid oli umbes veerand ning nende hulgast ainult üks koos pikema seletusega. Analüüsid vastuseid on näha, et paluti veel saata sõnumeid. Toimetaja on vastanud: „*Ei wõi sellest praegu rääkida. Palume ka edespidi sõnumeid saata.*“ (Sakala, 20.12.1880: 4). Keelduti avaldamast kirja, millest juba varasemalt oli kirjutatud. Vastus on järgmine: „*Esiotsa oleme neist waimuliikumistest küllalt rääkinud ja jätame seda asja nüüd tükiks ajaks seisma.*“ (Sakala, 20.12.1880: 4). Teada on fakt, et Jakobson ei saanud läbi Eesti Postimehe toimetaja Johann Voldemar Jannseniga ning nii on kirjavastuses avaldatud seisukohta Eesti Postimehe kohta. „*Teie kiri on tõeste nii osawaste kirjutatud ja täis uusi mõtteid, et meil päris kahju on, teda trükkimata jätta. Aga meie ei tahaks mitte enam „Eesti Postimehega“ nende asjades riielda. „Eesti Postimees“ on ennast oma ropu kirjadega täitsa iga haritud inimese silma ees wõimatumaks teinud, mis ta ka juba ise ära tunneb ja sellepärast oma kadunud auu tööistele paikada annab.*“ (Sakala, 20.12.1880: 4).

Teadaanded moodustasid kõikidest vastustest poole. Analüüsid hakkab silma kirjavastustes tänamine, nimelt: „*Täname väga Teie lõpmata suure waewa eest.*“ (Sakala, 20.12.1880: 4). Järgnevast vastusest võib lugeda mingil määral etteheitmist ning lugeja maha tegemist. „*Ei ole mingisugusel kombel seesugune Sakala väljaandja waenlane, kellega temal nelja silma all midagi tegemist oleks. Mis meil temaga tegemist on, seda on meil temaga ainult kui rahwa waenlasega tegemist. Kui Teie seda seiemaale ära ei ole tunnud, siis on see üks kahetsemise väärt kitsas poliitika silmaring.*“ (Sakala, 20.12.1880: 4).

31.12.1880

Positiivseid vastuseid on jälle üle veerandi kõikidest kirjavastustest kokku. Lisadega sõnumitega positiivseid vastuseid pole. Analüüsid selgub, et teavitatakse näiteks kirja avaldamisest uuel aastal. Näiteks on vastatud nii: „*Täname väga. Saame peale uut aastat kohe trükkima.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Paljudel kordadel on lihtne vastus: „*Saame awaldama.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Kõikide vastuste põhjal on õiglane öelda, et toimetaja on jälle suhtunud hästi töödessa. Kahjuks pole palutud kellelgi veel saata sõnumeid.

Negatiivseid vastuseid oli kolmandik vastustest ning mitte ükski neist polnud põhjenduse või soovitusena. Vastuseid lugedes on näha, et isegi kui lugu pole sobinud trükkimiseks on ikka palutud saata veel sõnumeid. Vastus on järgnev: „*Teil on ilusad mõtted, aga sell kombel ei ole neid võimalik trükkida. Olge nii head ja saatke meile edespidi omalt poolt ka sõnumeid.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Vastustest võib välja lugeda toimetaja sarkasmi, näiteks: „*Teie ei jõua oma kirjale muud alla kirjutada, kui —r. See peab wist „Narr“ tähendama, mis ka sisuga ühte läheb.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Jälle vastus, et lugejad peavad saama aru loo mõttest. Toimetaja vastus seekord: „*Ei sünni trükkida, sest rahwas ei saa aru, mis arwate.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Võib järeldada üsna korduvaid vastuseid eelmistest kuudest.

Teadaandeid oli Sakala viimases 1880. aasta ajalehes üle poole. Tavaline on teadaannete puhul selline vastus: „*Saame kirjateel wastama.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Vastuseid pidi jagama ka postiteenistuse teemal. Näiteks on vastatud: „*Meie oleme iga Wiliandi kihelkonnale ise nahk taskud teha lasknud ja siit saadetakse ajalehed õigel omal ajal ära. Kui Teil palju lehta kantsi läheb, siis võib seda wiga üksi kihelkond parandada, kes oina postiasju paremine ära peab seadma ja wargaid postitaskude toimetamisest eemal hoidma.*“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Arvamust jagati Aleksandrikooli asutamise teemal. Näiteks on arvamus selline: „*Isegi on mõista, et sellest koosolekust, kus Aleksandri kooli kuratooriumi poyjuskirjade kohta otsust tehakse, kõik*

abikomiteed osa wõiwad wõtta. Alles seal koosolekul peab ära määratama, kas edespidi kuratooriumi waiitsemise juures igal abikomneel healeõigust on, ehk paljalt seesugustel, kelle korjandus mõne määratud summani ulatab.“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Toimetaja on soovinud saada lugeja käest kirja. Vastanud on niimoodi: „Kui wallawanemat mõneks päewaks kinni pannakse, siis ei tähenda see weel, et mees nurjatu on. Siinpool langewad kõige auusamad wallawanemad weel kõige sagedamine seesuguse äparduse sisie, mikspärast siis ka iga auus inimene ennast juba wallaametist eemale hakkab hoidma. Saatke Hakenkohtuherra kiri meie kätte.“ (Sakala, 31.12.1880: 4). Teadaannete puhul on näha, et toimetaja püüab veel viimases numbris anda nii palju vastuseid ja nõu kui vähegi saab. Samas kutsub üles inimesi nägema asju teistmoodi kui need esmapilgul paistavad.

4. TULEMUSED

Käesolevas uurimistöös on kirjavastused jaotatud aastaegade järgi neljaks suuremaks teemaks, mille alla liigituvad eraldi kategooriatena positiivsed, negatiivsed ja üldsisulised kirjavastused koos täiendavate alamkategooriatega.

Esimese teemana välja toodud kevadperioodil oli tavapärase praktikana inimesi teavitatud kirjade kätte saamisest ja palutud veel saata kirju. Kevadele omaseks võib lugeda toimetusse saabunud suurt kirjade hulka keisripäeva kohta. Selliseid kirju on tulnud nii palju, et suurele hulgale vastati, et enam pole sellise sisuga kirju võimalik trükkida. Soovitusi on antud kirjatööde paremaks muutmise ning selle kohta kuidas võim jääks mõistlike meeste kätte. Loomulikult oli kirju teoorjuse, varguste ja mõisnike kohta. Aprillis on tulnud toimetusse sellise sisuga kiri, mille osas toimetaja lausa mujalt pidi nõu küsima. Toimetaja on oma vastuses esitanud lugejale ka retoorilise küsimuse, et lugejal ei oleks liiga suuri ootusi lehes ilmuvate illustratsioonide suhtes ning olnud sarkastiline. Kevadel on ilmunud väga põhjalik vastus lehe toimetamise kohta. Kevade vastuste põhjal jääb mulje, et on saadetud palju nalju rubriigi „Nalja Mart ja Kalja Pärt“ jaoks. Lehe lugejatele on öeldud, et saadetud lugudel peab olema sügavam mõte või õpetus teiste lugejate jaoks. Kevadel kolmveerand vastustest moodustasid negatiivsed vastused neist põhjendusega oli umbes pool. Ülejäänud moodustasid vastavalt positiivsed ja üldsisulised vastused.

Suvekuudel on suheldud teoorjusest, toimetusse saabus kirju teoorjuse kohta ning toimetaja on sellele kirjale vastates pikemalt arutlenud. Selgub, et saadetud kaastööl peab olema sügavam mõte ja õpetlik lehe lugejatele. Esitatud on küsimusi ning toimetaja on vastanud eraldi kaastöölistele. Ajaleht ei soosi kirjutamist õnnetusjuhtumitest, mis võiksid asjaosalise teiste naerualuseks teha. Suvekuude vastuseid analüüsid võib järeldada, et toimetaja suhtus lugejatesse positiivselt, püüdes neid innustada ka tulevikus kaastööd tegema. Tähelepanuväärne on mainida, et juba tollal ei kiidetud anonüümseid kirju usaldusväärseteks ning sellest teavitati kõiki lugejaid. Suvekuudel positiivsed vastused moodustasid veerandi kõikidest ja negatiivsed natukene üle veerandi, neist põhjendatud negatiivseid oli pool. Ülejäänud vastused olid üldsisulised.

Sügisel on aastaajale iseloomulikult päevakorraale tõusnud kalendri teema, kuivõrd peagi pidi ilmuma ajalehe uue aasta kalender. Seetõttu on teada antud kalendrite postitamisest ja lisatud on soovitusi kust järele pärida nende kohta. Loomulikult on lugejaid ärgitatud veel saatma sõnumeid toimetusse. Tihti juhtus, et sarnaseid kirju on palju tulnud ning teavitati sellest teisi lugejaid, et enam neid ei saadetaksvõi hoopis, et pole võimalik neid enam trükkida. Osade teadaannete puhul

pole märgata toimetaja püüdlust panna lugejaid mõtlema ühiskondlikel probleemide üle. Sarnaselt varasemale rõhutatakse, et ei pooldata keelepeksu ajalehes, sest lugu peab olema õpetlik lehe lugejatele. Ajalehe toimetaja on teavitanud lugejaid, et ära ei trükita kirju, mis sisult vananenud on. Lugejaid on kutsutud saatma veel teoorjuseemalisi kaastöid ja näiteid sõlmitud lepingutest. Palju on kirju, mille sisuks on ajalehe vastalised. Sellepärast võib eeldada, et ajaleht on avaldanud loo, mis on palju tähelepanu saanud. Kahjuks pole esitatud küsimusi ei kirja saatjale endale ega ühiskonnale. Sügisel üle poole kõikidest vastustest moodustasid positiivsed vastused. Negatiivsed koos üldsisuliste vastustega moodustasid veerandi.

Läbivalt on kõikidele kirjavastustele omane, et toimetaja on vastanud eraldi kirjateel pikemalt kaastöölisele. Nii ka talvel, sest ütlust „*kirjateel pikemalt*“ kohtab väga tihti. Kohata võib toimetaja pahandamist lugejaga ning on esitatud küsimusi isamaa teemal ja lihtsalt soovitud teada, mis on kaastöölise eesmärk. Toimetaja annab täpselt teada, milliseid kirju, lepinguid on veel vaja, et saaks pikemalt kirjeldada teoorjuse probleeme. Kirjavastus teoorjuse teemal ei ole suunatud ainult kirjutajale endale vaid võib olla mõeldud kõigile, kes Sakalat loevad ja omavad vajalikku teavet lugude avalikustamiseks. Teada on fakt, et Jakobson ei saanud läbi Eesti Postimehe toimetaja Johann Voldemar Jannseniga ning nii on kirjavastuses avaldatud seisukoht Eesti Postimehe kohta. Aasta lõpus on teavitatud lugude ilmumist uuel aastal. Arvamust jagati Aleksandrikooli asutamise teemal. Talvel on üks vastus jäänud silma töö autorile pikkuse ja sisukuse poolest. Vastustest võib järeldada, et saadetud kiri pole ainult ühele kindlale inimesele vaid laiemalt vaadates tervele ühiskonnale. Toimetaja palub kirjas vabandust ajalehe lugejatelt, kes on ootama jäänud vastust ja samal ajal põhjendab miks nii on läinud. Kirjas mainib toimetaja, et rahvale saab loota ja seaduslikult teelt kõrvale ei kalduta. Teisisõnu kiidab toimetaja ajalehe lugejaid kannatlikkuse eest. Silma hakkab, et palju on kirjutatud vastuseid kooliõpetaja teemadel. Ilmselt oli talvel, kui lapsed koolis käisid, neile teemadele rohkem aega tähelepanu pöörata. Talvel poole moodustasid positiivsed vastused kõikidest kokku. Negatiivseid oli peaaegu veerand ja neist põhjendatud oli kolmandik. Ülejäänud vastused olid üldsisulised.

Aastaaegade tähendus ja vaheldumise mõju on osaliselt kirjavastustes märgatav, samas on kirjavastuste rubriigis sõltumata aastaajast tulnud ikkagi lugejatele teada anda, kas nende kaastöö on lehte sobinud või mitte ning millised on täiendavad ettepanekud ja põhjused kaastöö avaldamiseks või mitteavaldamiseks.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli võrreldes varasemate Sakala kohta tehtud uurimustega, mis on eeskätt käsitletud kaastööliste arvu, minna sisulisema tasandini ja uurida ennekõike seda, millistel teemadel ajalehe Sakala toimetaja oma lehe lugejatega kirjavastuste rubriigi näitel suhtles, milliseid soovitusi andis ning kuidas suhtuti lugejate töödesse. Kirjavastuste rubriigis ilmunud sõnumeid analüüsid oli võimalik uurida ka teksti sisu, näiteks millises stiilis lugejate poole pöörduti, samuti seda, millistel teemadel suheldi ja kas need olid suunatud vaid kaastöö autorile või kogu lugejaskonnale. Sellest lähtuvalt oli uurimisküsimustena püstitatud:

- 1) Missugustel teemadel toimetaja lugejatega suhtleb? Milliseid soovitusi kirjavastustes lugejatele antakse (kirjutajale endale, laiemalt ühiskonnale)?
- 2) Millist tüüpi vastuseid annab toimetaja kaastööde autoritele? Kas lugejate kaastöödesse suhtutakse positiivselt ja julgustatakse kaastööd saatma või öeldakse kaastöödest ära ning millistel juhtumitel?

Teooria osas on kirjutatud Sakala asutamisest, lehe positsioonist ühiskonnas ja kuidas lugejatega on suheldud. Kirjutatud on varasematest uurimistöödest, mis ennekõike uurisid, kust kirju saadeti või kuidas kaastööd mõjutasid ajalehe sisu. Uurimistöö meetodiks on kvalitatiivne sisuanalüüs ja tänu sellele sai vastuseid analüüsida põhjalikumalt.

Ajalehes ilmunud kirjavastused olid sisu järgi jagatud nelja aastaaja vahel kolme kategooriasse - positiivsed vastused, negatiivsed vastused ning üldsisulised vastused. Analüüsi põhjal võib järeldada, et toimetaja suhtus kaastööliste kaastöödesse kokkuvõttes ikkagi positiivselt ehk kaastöö tegemist julgustavalt. Aeg ajalt oli näha vastustes toimetaja noomimist, sarkasmi või kohati isegi naeruvääristamist. Küsimusi esitati kaastöölistele pigem harva, küll aga oli palju kirja teel vastamisi, mis näitab individuaalset lähenemist kirjasaatjatele. Palju oli vastuseid, kus toimetaja palus saata kaastöölistel veel sõnumeid. Lehte kirjutati sõnumeid mitmetel erinevatel teemadel. Näiteks on suheldud teoorjuse, kooli, kiriku, mõisnike, talupoegade ja olme teemadel. Kõikidest vastustest ei saa järeldada, millest on räägitud, sest toimetaja vastus ei anna selle kohta vihjet. Toimetaja on andnud pigem konkreetseid vastuseid kaastöödele, harvem oli näha pikki ja põhjalikke vastuseid kus arutleti saadetud teema üle. Töödest on ära öeldud, kui kirjades on teiste inimeste mõnitamist, liiga pikk või aegunud töö, kiri pole õpetlik teistele lugejatele.

Saadud tulemusi võib kategooriatesse liigitamise põhjal pidada usaldusväärseks, sest vastused on saadud Sakala kirjavastuste rubriigist, kuid meeles tuleb pidada, et iga uurija võib vastuseid erinevalt mõtestada ja tänu sellele neid erinevatesse kategooriatesse paigutada.

Varasemalt on uuritud peamiselt Sakala kaastöölise arvu ja tehtud uurimusi ajalehtede Perno Postimees ja Postimees kohta. Sellepärast ongi käesolev töö ainulaadne, sest uuritakse, millistel teemadel Sakala toimetaja oma lugejatega suhtles. Kuna käesolev töö on esmakordne, siis pole võimalik uurida ega analüüsida saadud vastuseid teiste analoogsete töödega.

Edaspidisteks uurimistöödeks on mitmesuguseid võimalusi- minna kirjavastuste kategooriatesse jagamise tasandilt veelgi sügavamale ning analüüsida kirjavastustes kasutatud fraase ja sõnu. Samuti on võimalik uurida, kuidas kirjavastustes viidatud kaastöö lõpuks leheveergudele jõudis.

SUMMARY

The aim of the work was to go to a more substantive level compared to previous research on Sakala, which has primarily dealt with the number of contributors, and to examine, first of all, the topics on which the editor of Sakala communicated with his readers. Analyzing the messages in the written answers section, it was also possible to examine the content of the text, such as the style in which readers were approached, as well as what topics were communicated and whether they were aimed only at the author or the entire readership. Based on this, the following research questions were raised:

- 1) What topics does the editor communicate with readers on? What recommendations are given to readers in the written answers (to the writer himself, to society at large)?
- 2) What types of answers does the editor give to the authors of the contributions? Are readers' contributions positively received and encouraged to contribute, or are they rejected and in which cases?

As for the theory, it is written about the founding of Sakala, the position of the paper in society and how communication with readers has been communicated. Previous research has been primarily examined where letters were sent from the place or how the contributions affected the content of the newspaper. Research method is qualitative content analysis, and thanks to this, the answers could be analyzed in more detail.

The responses published in the newspaper were divided into three categories according to their content between the four seasons -positive answers, negative answers and general answers. Based on the analysis, it can be concluded that the editor still had a positive attitude towards the co-workers, encouraging co-operation. Occasionally, responses were reprimanded, sarcasm, or at times even ridiculed. Questions were asked to co-workers rather rarely, but there were many face-to-face letters, which shows an individual approach to correspondents. There were many responses in which the editor asked co-workers to send more messages. The page wrote messages on a number of different topics. For example, communication has taken place on slavery, school, church, landlords, peasants and everyday life. It is not possible to deduce from all the answers what has been said, because the editor's answer does not give a clue about it. The editor has given rather specific answers to the contributions, less often there were long and thorough answers where

the submitted topic was discussed. Works have been canceled if the letters contain mockery of other people, work is too long or outdated, the letter is not instructive for other readers.

The results obtained can be considered reliable based on the categorization, but it should be remembered that each researcher may interpret the answers differently and therefore place them in different categories.

Previously, the number of Sakala collaborators has been studied and research has been conducted on the newspapers Perno Postimees and Postimees. That is why this work is unique, because it examines the topics on which Sakala's editor communicated with his readers. As this work is the first, it is not possible to study or analyze the answers received with other works.

There are various possibilities for further research - to go even deeper from the level of categorization of written answers and to analyze the phrases and words used in written answers. It is also possible to study how the contribution referred to in the written answers finally reached the page columns.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ajalehe Sakala 1880. aasta numbrid.

Annus, E., Kaunissaar, K., Loogväli, T., Raudlainen, T., Siirman, E. (2002). *Eestikeelne ajakirjandus 1766—1940*. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Härm, E. (1996). *Ajalehe „Postimees“ suhtlemine kirjasaatjatega aastail 1886—1906*. Diplomitöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse osakond.

Härm, E. (1998). *„Postimehe“ („edasi“) lugejakirjad sotsiaalsete muutuste kajastajaina aastail 1986-1996*. Magistritöö. Tartu Ülikooli, ajakirjanduse osakond.

Jansen, E. (1971). *C. R. Jakobsoni Sakala*. Tallinn: Eesti Raamat.

Jansen, E. ja Põldmäe, R. (1968). *Carl Robert Jakobson: lühimonograafia*. Tallinn: Kommunist.

Jansen, E., Peegel, J. (1979). Sissejuhatuses. P. Olesk (toim), *C. R. Jakobsoni "Sakala" ja Eesti ajakirjanduse teed : artiklite kogumik* (lk 5—10). Tartu: H. Heidemanni nim. Trükikoda.

Kahu, M. (1979). C.R. Jakobsoni “Sakala” ilmumise lugu. E. Jansen & J. Peegel (toim), *C. R. Jakobsoni "Sakala" ja Eesti ajakirjanduse teed : artiklite kogumik* (lk 40—70). Tartu: H. Heidemanni nim. Trükikoda.

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivse sisuanalüüsi eripära. Vihalemm, T (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 03.01.2020, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kitzberg, A. (2010). *Ühe vana „Tuuletallaja“ noorpõlve mälestused I—II*. Eesti Päevalehe AS.

Kurvits, R., Hennoste, T. (2019). *101 Eesti ajakirjanduspala*. Tallinn: Varrak.

Laidvee, H. (1991). *C. R. Jakobsoni bibliograafia 1863—1980*. Tallinn: Eesti Raamat.

Lauk, E. (2000). Eesti ajakirjanduse arenguhooni XX sajandil esimesel poolel. E. Lauk (toim), M. Mälk (toim), A. Pallas (toim), *Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900—1940* (lk 9—42). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Loone, L. (1957). Jooni C. R. Jakobsoni poliitilise võitluse taktikast. H. Kukk (toim), *C. R. Jakobson ja tema ajastu* (lk 73—104). Tallinn: Ühiselu.

Peegel, J., Aru, K., Issakov, S., Jansen, E. ja Lauk, E. (1994). *Eesti ajakirjanduse teed ja ristteed: Eesti ajakirjanduse arengust (XVII sajandist XX sajandini)*. Tartu: Tartu Ülikool.

Tänav, A. (1991). “*Perno Postimehe*” kirjavastuste rubriik 1857—1861. Lõputöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse kateeder.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Kasutatud

03.01.2020,

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gerda Saul

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Ajaleht Sakala toimetaja infovahetus lehe kaastöölistega kirjavastuste rubriigis 1880. aastal“, mille juhendajaks on Ene Selart, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Gerda Saul

24.05.2020